Institute Béaloideasa Éireann,

33 Sráid Mhuirbhthean, Uach.,

Baile Átha Cliath.

Clár

An Laoch Dearg (na Trí Ribe Óir)	1
An Géon (Gráinne giogán na Circe)	12
An tAthair Sagairt (Mac Uí Sprolláin)	31
Gabha Baile an Ríogh (Blás 'n Ríogh)	34
Barr na bhFormaol (Buailidheacha)	50
Bruithghríun (Gropán) Galra Truaighe	53
Buailidheacha ar Ċnoc Uired	54
Giolla Dubh Seoirse (Leac na bhFaol	55
Máighistir an Ċait Báin	56
Béilféirse	68
Máirín an Fionnaidh (Triúr Ingean ar aon aois)	69
Láimh Dhearg	86
Mám Tuirc	94
Madraí Allta	95
Luiċe Muinntire an Sgéalaidhe	99
Máighistrí Sgoile sa Mháim	100
An Sgéalaidhe i Sasana	105
Uaigain Ṫalmhana	107
Tobar Beannuighthe	108
Macra na hÉireann ⁊ an Capall Draoidheachta	109
Trí Léighne-as na Coonnabáin bána	126
Tobar na Súl	142

Ainm an Scéalaiḋe

"Lacain Ḋearg"

Ḃí fear boċt, 7 fear saiḋbir in a gcómnuiḋe fadó in Éirinn. Ar aon oiḋċe aṁáin, 7 ar aon uair aṁáin rugaḋ mac agus inġean dóibṫe. Mac do'n ḟear boċt, agus ḃí sé fíor-ḃoċt.

Ṫáinic an fear saiḋbir go dtí é, 7 dubairt sé leis go gcaiṫfiḋ an beirt pósaḋ nuair a ḃeaḋ siad bliain is fiċe d'aois, mar rugaḋ iad, ar aon ṗoinnte aṁáin.

"Ní féidir sin a ḋéanaṁ" adeir an ḟear boċt". "Tá mise ró-ḃoċt, 7 tá tusa ró-ṡaiḋbir le mo ṁac a ḃeaḋ pósta ag t'inġeann"

"Ná bac leis sin". "Tá neart saiḋbris agam-sa dóibṫe". Ní raḃ fada in a ḋiaiḋ sin gur cailleaḋ an fear boċt agus a bean. Ṫóg an fear saiḋbir an páiste isteaċ, 7 ċuir sé ar scoil

2

Ṫóg sé suas go dtí bliain ⁊ fiċe é le scoil, ⁊ le léiġeann. Ḃuail aiṫméal é ar an ġeabranas a rinne sé.

Ḃí sé ag imṫeaċt as baile lá. Annsin ṫug sé an fear óg leis. Nuair a ḃí sé ag ceann na ṫuruis ḃí sé deireannaċ go maiḋ tráṫnóna. Sgríoḃ sé leitir agus ṫug sé dó í. Dubairt sé leis í a ṫabairt dá ḃean nuair a ġabfaḋ sé abaile.

Ċuaiḋ sé amúġa ar a ḃealaċ a' ṫeaċt dó. Ṫáinig an oiḋċe air, agus cuiraḋ isteaċ i gcoill é. Ḃí an fear boiċt tuirseaċ. Connaic sé bráca beag, ⁊ ċuaiḋ sé isteaċ ann, ḃí sé tuirseaċ ⁊ ṫuit sé in a ċodlaḋ. Ṫáinic siad isteaċ triúr robálaiḋe, ba leoṫa an bráca. Dubairt ceann aca, é a ṁarḃuġaḋ, agus dubairt an ḃeirt eile gan é a ṁarḃuġaḋ go mba mór feall, ⁊ ċuardeadar é, ⁊ fuair siad an leitir in a póca. Léiġ siad í. Ḃí sé sa leitir nuair a ṫiocfaḋ

sé abaile ag a bean é a ċur ċum báis, sul dá mbeaḋ sé pósta le n-a inġeann. Sgríoḃ na robálaiḋe leitir agus dubairt siad sa leitir nuair a ṫiocfaḋ sé abaile é féin agus an inġeann a ṗósaḋ.

Nuair a ḃí sin déanta aca dúisiġeadar é, ⁊ ċeistiġ siad é, céard a ṫug annseo é. D'innis sé dóiḃ-ṫe cé an áit a raiḃ sé, ⁊ go ndeacaḋ sé amuġa ar an mbealaċ. S'bainfeaḋ muid-ne an bealaċ dhe amáireaċ. ⁊ gabfaiḋ tú abaile slán. (nuair a ṫóisiġ sé abaile) Léiġ a ḃean an leitir ⁊ dubairt sí go raiḃ an gealḃeannaṡ déanta go gcaiṫfiḋ siad pósaḋ. Pós siad an lá céadna. Ṫáinig an fear saiḋḃir abaile. Ḃí sé le buile fá inġeann a ḃeaḋ pósta aige. Cuirim fá ġeasa a nois tú gan an dara béile ite ar aon bord, ⁊ gan an dara oiḋċe a ċodlaḋ ar aon leabaiḋ go dtugaiḋ tú an cleitín óir agam-sa atá faoi sgaṫán na

laċaṗn deirge atá sa doṁan ṫiar.
Déiriġ sé ar maidin ⁊ d'fáġ sé
a ḃeannaċt aga ḃean ⁊ ḃuail sé
an ḃóṫar. Ḃí sé ag imṫeaċt go
ḋtáiniġ an oiḋċe air. Connaic sé
solus uaiḋ agus ṫarraing sé air.
Séard a ḃí annsin teaċ ríoġ. Ḃuail
sé an doras. D'iarr sé lóistín na
h-oiḋċe ⁊ greim le n-iṫe. Fuair
sé sin agus fáilte. Ṫáinic an rí go
ḋtí é annsin. D'fiafruiġ sé ḋe cá
raiḃ ~~sé~~ ag ṫarraingt. D'innis sé ḋó.
Craoiḃ an Rí a ċloigeann, 'Is iomḋa
fear maiṫ adeir an Rí ag dul
annsin ⁊ ní faca mé aon fear
aḃaile ag tiġeaċt ar ais. Aċt ná
stop~~faḋ~~aḋ annsin ṫusa. Tá crann uḃall
agam-sa in mo ġairdín le linn
mo ṡean-aiṫreaċa ⁊ uḃlaí óir
a ḋ'ḟásaḋ air. Níor ṫáiniġ uḃall
ná bláṫ air le seaċt mbliana.
Má ṫagann tú ar ais, innseoċaiḋ

Tú féin t-úġdar nać bfaġ[f]aidís ail
⁊ is maṫ ṫocfas mise ṫú. D'fáġ
sé slán agus beannaċt leis [aige] ar
maidin. Ṫáinic sé ag teaċt ríoġ
eileṗan oiḋċe lá ar na ḃáraċ.
D'iarr [ḟiafruiġ] sé uaiḋ [de] cé raiḃ ag ċarrangt
D'innis sé dó. Béidir go n-éireoċaḋ
leat. Tá súil má ḟillid tú go
dtiubraiḋ tú sgéal agam féin
t-úġdar a bí leis an seuċán fíona
a bí le linn m'aṫar ⁊ mo ṡean-
aiṫreaċa dul anuas ag binn móċir
go dtí le seaċt mbliana [ó ṡoin]. Níor ṫáinic
aon deor ann ó ṡoin. Anois béiḋ tú
ag imṫeaċt amáraċ, adeir an
Rí leis. Béiḋ tú ag imṫeaċt go
gcasfar ar ḃárnaċ farrge ṫú.
Béiḋ fear annsin in a ṡuiḋe imbád
Cuirfiḋ sé sin sgeaċ ar talaṁ
an ḟaiċaiġ ṫú in a bfuil an tácalt
Dearg. Ṫáinic sé go dtí an ḃádóir
⁊ d'iarr sé air é a ċur anonn.

"Cuirfiḋ mé" ar seisean "an ḟad is tá
mé annseo." Nuair a ḃí sé ag imṫeaċt
ón mbádóir "tá súil agam" adeir
sé "go dtiubraiḋ tú sgéal agam
cé'n t-úġdar nár féad mé an bád
seo d'ḟáġail le seaċt mbliana aċ
~~Tuġ~~ ag cur an fear i bfus anonn, 7 an
fear ṫall anall." "Déanfad sin" ar
Seisean "más féidir." Buail sé suas
go dtí caisleán an ḟaṫaiġ. Ṫáinig
sean-ḃean ṁór amaċ aige.
D'ḟiafruiġ sí dé cá raiḃ sé ag dul.
D'innis sé diṫe a ṫrioblóid. Ó ṫús
mar d'innis mise duit-se anois. Gaḃ
isteaċ, adeir sí, go dtiubraiḋ mé (dtuga)
greim le n-ite duit. Má ṫagann
an faṫaċ isteaċ ní béiḋ mé
indon ṫú a ṡábáil air. Níl mé indon
aon úġdar a ṫabairt duit. Gaḃ isteaċ
sa mbulla annseo. Cluinfiḋ tú
féin ar fad é. Is gairid go dtáinig
an faṫaċ isteaċ

fágaim boladh an Éireannaigh a
mháthair mhór. Ocras atá ort a mhic
ar sise. Suidh anuas go n-ithidh tú
do dhinnéar. Suidh anuas 7 leag
néal ar do chlann, 7 leag do chloigeann
isteach im ucht. Thuit sé in a chodladh
Tarraing sí dual ar a cheann.
Dúisigh sí é. "Mo choinsias a mháthair
mhór, ar seisean, ghortuigh tú mé."
"Ag brionglóid atá tú a mhic, ar
~~seisean~~ sise. An bhfuil fios cé a rabh mé
ag cuimhniú air? adeir an sean-
bhean. Is fadó an lá mac ó bhfaca mé
an laochra dearg nó cá bhfuil sí"
"Ní féadfá í feiceáil le seacht mbliana"
ar seisean. Tá sí annsin amuigh
sa chrann ar an nead, agus ubh fuithi
Ní féidir í a marbhughadh choidhche go
dtuigtear an ubh uaithi 7 í a bhualadh
faoi'n sgathán deis leis an ubh. 7
marbhóchaidh sin í. Sín siar 7 codail
sgathain ~~sgathain~~ anois, adeir sí. sín. anois. Tarraing

ṡí ḋual eile." "Ġortuiġ tú mé a ṁáṫair ṁóir." "Brionglóidí atá tú" ar sise.
"Tá Rí ar a leiṫéide seo ó áiṫ a bfuil crann úḃall ina ġarrdín nár fás bláṫ ná úḃall air le seaċt mbliana. Cé'n t-úġdar? Tá úġdar maiṫ leis" ar sin. "Tá luċ mór ag gearraḋ na bpréamaċa. Nuair a marḃóċar [sé] í féin, tiocfaiḋ bláṫ agus úḃlaí air. Cé'n t-úġdar a bfuil an Rí a bfuil an sruṫán fíona ag riṫ ag bun a ṫiġe le seaċt mbliana." "Tá úġdar maiṫ leis" ar seisean. "Eas mór san abainn agus tá carraig ag bun na h-easa. Tá "frog" faoi'n gcarraig. Nuair a marḃóċar an frog tiocfaiḋ an fíon mar ḃí sé ariam. Cé'n t-úġdar atá leis an mbádóir atá le seaċt mbliana sa bád gan é fáġáil?" "Tá úġdar maiṫ leis ar seisean. An ċéad ḟear a tiocfas go dtí é, abruiġ[ead] sé leis

? na hbara

breiṫ ar na maidí rámha, ní féadfaid
greasang sé féin í ḟágáil, ⁊ fanfaid
seisean ann. Ċoṁ luaṫ a d'éiriġ
lá d'imṫiġ an ḟaiṫċi ḟairceaċ dó féin.
"Ġaḃ amaċ annseo anois adeir sí
leis, An ḃfear óg, atá ċuile úġdar
agat aġa ċoṁ maiṫ liom féin.
Ġaḃ anonn anoir ⁊ tabair an
ub ón laċain ḋearg. Ḃí dearḃṫa anois
nuair a ċreoċas sí í a ḃualaḋ faoi'n
sgiaṫán. Ṫáinig criṫ ar a láiṁ
Tabair dom féin an ub adeir an
ċailleaċ. Ḃuail sí an laċa, agus
marḃuiġ sí í. Ġaḃ anonn anois
⁊ fáiġ an ċleiṫeaċ óir, ⁊ bíoḋ ag
imṫeaċt in do ḃealaċ. Ṫáinig sé
go dtí an bádóir. "Cé 'n sgéul atá
agat dom adeir an bádóir. Tabair
anonn mé ⁊ innseoċaiḋ mé sin duit.
Nuair a ṫáinig sé amaċ ar an
talaṁ. "An ċéad ḟear a ċiocfas
agus tabair dó na maidí rámha

⁊ fanfaiḋ sé in ṫ-áit. D'imṫiġ
leis go dtáiniġ sé go dtí an teaċ
a raib an sruṫán fíona ag riṫ
[illegible] an tíġe. Ḃí fáilte mór
roime. "Cé'n sgéal atá agat dom"
ar seisean. "Marbuiġ an frog atá
faoi'n gcarraig ⁊ riṫfiḋ an fíon
mar bí ariam." "Más fíor sin is
maiṫ é do luċt-saoġail." Fuair sé
sin ⁊ ṁarbuiġ sé an frog. Riṫ an
ḟíon mar bí sí ariam. Líon sé
mála óir dó. "Tabair leat é seo
ar son do sgéil". Ṫáiniġ sé go dtí
rí eile annsin. "Cé'n sgéal atá
agat dom" ar seisean. "Nuair a
marbóċas tú an luċ atá faoi
ṗréamaċa an ċrainn béiḋ ubhlaí
is bláṫanna mar bí sé ariam." "Más
fíor sin is maiṫ é do luċt-saoġail."
Líon sé mála óir dó. Ṫug sé
capall dó le é a ṫabairt abhaile.
Nuair a ṫáiniġ sé abhaile

D'fiafruiġ an fear saiḋbir de an
raiḃ an cloiċe óir aige. Duḃairt sé
go raiḃ. "Taḃair dom é" ar seisean
"Má d'iarr tú orm a ṫabairt liom
níor d'iarr tú orm é a ṫabairt
duit" "Is fíor sin" ar seisean. "Cé
ḃfuair tú an méid sin óir" ar
seisean. "Ní stopfaiḋ mé ċoiḋċe
go bfágfaiḋ mé an oiread eile. Ná
stop go bráṫ" ar seisean "go dtéiḋ
tú go dtí an bádóir. Abair leis
tú a ċur anonn. Ċuaiḋ sé go dtí
an bádóir, 7 d'iarr sé air é a ċur
anonn. "Cuirfead" ars an bádóir
aċt beir ar na maidí rámha.
Ṫáiniġ an bádóir amaċ ar an
talam 7 d'fág sé an fear
saiḋbir ag iomraḋ an báiḋ é
ón lá sin go dtí an lá inḋiu.

Sgéal na Trí Ribe Óir ag Peadar Ó Direáin 7 Grimm

Ainm an Scéalaiḋe

Micéal Breaṫnaċ

Mám

Co na Gaillime

AOIS ~~80~~ 68 bl.

Séamus De Brún. Gárda.

Mám

Co na Gaillime

AOIS 30 bl.

23ad lá ḋ Márta 193[illegible]

"An t-Éan"

Fear boċt a ḃí 'na ċómnuiḋe i gContae Ċiarraiḋe fad ó. Sé an t-ainm a ḃí air Seán Ó Grenáin. Sé an ċeird a ḃí aige a ḋéanaṁ sguab is dá ndíol. Ní raiḃ greim le n-iṫe, ná le n-ól aige, go dtéiġeaḋ a ḃean 'un an ṁargaiḋ go bfáiġeaḋ sí luaċ na scuab le beaṫa a ṫabairt abaile aca. Bí beirt mac, agus inġean aige. Siad na h-ainmneaċa a ḃí orṫa Seán agus Séamus. Máire ar an inġean. Lá dá dtáinic an t-aṫair abaile dubairt sé leis an mbeirt mac go gcaiṫfiḋ siad ~~éiriġ~~ éirġe ar maidin agus a ghul 'un na coille agus dá ualaċ fraoiċ a ṫabairt aḃaile leoṫa le h-aġaiḋ scuab, go raiḃ sé féin tuirseaċ dá ḃaint is dá ṫarraint. D'éiriġ an ḃeirt sróċaí ar maidin. Ċuaiḋ siad 'un na coille. An ċéad dosán ar leag siad a láṁa air d'éiriġ éan uaiḋ amaċ. "An bfeiceann tú an t-éan, a Ṡeáin" adeir Séamus. "Feicim" adubairt Seán. Ní ḟaca mé aon éan ariaṁ leaṫ ċóṁ deas leis. Leanfiḋ muid

13

de, adeir Séamus. Tá sé ag dearcaḋ
an-ṫsocair agus béarfaiḋ muid air.
lean siad de ar feaḋ an lae. Ṫáinic
siad abaile tráṫnóna trom-ṫuirseaċ
gan éan ná fraoċ. D'fiafruiġ an t-aṫair
díoḃṫa cá raiḃ an fraoċ. D'inis siad dó
faoi'n éan. Téiġiḋ a ċodlaḋ anois
adeir sé. Deaṁan greim a ġeoḃfiḋ siḃ
le n-ite ná le n-ól sa teaċ seo go
dtugfaiḋ siḃ dá ualaiċ fraoiċ agam-sa,
Ċuaiḋ siad a ċodlaḋ. Ṫug an ṁáṫair rud
éigin le n-ite dóiḃ i ngan-fios do'n
aṫair. D'éiriġ siad ar maidin ⁊ ċuaiḋ
siad ċun na coille. An ċéad dosán
ar leag siad a láṁa air d'éiriġ an
t-éan arís. An ḃfeiceann tú an t-éan?
adeir Séamus? Feicim, adeir Seán, aċt
ní ḃacfaiḋ muid leis, Tá sé an-ṫuirseaċ,
adeir Séamus. Is furusta breiṫ inḋiu
air. Ċaiṫeadar an lá sin a riṫ ar an
éan. Ṫáinic siad abaile tráṫnóna gan
fraoċ ná éan

Ḃí an t-aṫair le buile leoṫra. A aṫair adeir Séamus dá bfeicṫeá-sa é do leanfá féin é. Ar maidin an ṫríoṁaḋ lae d'imṫiġ siad 'un na coille arís. An céad ḋosán ar leag siad a láma air d'éiriġ an t-éan uaiḋ amaċ. Ḃo lean siad é agus dul [faoi] do'n ġréin ruġ siad air. Ṫuġ siad leoṫa abaile go spórtaṁail é. Nuair a ċonnaic an t-aṫair é. "Dar m'focal, ar seisean, níl aon milleán agam orraiḃ" Dar m'focal dá mbéinn ann leanfainn féin de. Téiġiḋ a ċodlaḋ anois tá siḃ tuirseaċ. Gaḃfaiḋ mé féin isgoirne ualaċ fraoiċ ar maidin. Rinne sé ciseán éanlaiṫ le h-aġaiḋ an éin a ċur ann. Ċuir sé an t-éan ann ⁊ nead deas faoi isteaċ. D'éiriġ sé ar maidin ⁊ ċuaiḋ sé amaċ, Níor ċuimniġ mé dearcaḋ ar an éan ar seisean. D'fill sé isteaċ arís, ⁊ ċuaiḋ sé isteaċ go dtí an t-éan. Fuair sé uiḃ fuirṫe naċ bfaca sé a leiṫéad ariaṁ. Rinne sé iongnaḋ mór di.

"Dar m'focal," ar seisean, "ní faca mé a leiṫéad d'uḃ ariaṁ. Taḃarfaiḋ mé síos ag an ngaba geal í. B'éidir go ~~dtaḃarfaiḋ~~ dtiuḃraḋ sé rud éiciníṫ dom uirri le h-aġaiḋ mo ḃricfeasta." D'fiafruiġ sé de an gceannóċaḋ sé an uḃ uaiḋ. "Céard a ṫiuḃfeá ag iarraiḋ uirri?" ar seisean? "Céard is fiú í?" arsa fear na scuab." ~~Taḃarfaiḋ~~ Tiuḃraiḋ mé ḋá ċéad púnt duit uirri," ar seiseann. "Bíoḋ sí agat," arsa fear na scuab. Ċomair sé amaċ an ḋá ċéad aige. Nuair a fuair sé an t-airgead ċuaiḋ sé isteaċ sa siopa ab ḟearr sa mBaile Mór. Ṫug sé leis gaċ uile ṡórt níḋ a ḃaile dó féin is do na stócaí, an ḃean 7 an inġean, neart le n-ite 7 le n-ól gaċ uile ṡórt dá ḟeaċas. Lá ar na ḃáraċ fuair sé uḃ eile ag an éan. Ṫug sé go dtí an gaba geal í. Ṫug sé a ḋá oiread uirri 7 a ṫug sé ar an gcéad uḃ. An tríomaḋ lá fuair sé ceann eile. Bí sí níos mó ná na cinn roimhe sin. D'fiafruiġ sé de cé méad a ḃéarfaḋ sé dó uirri seo go raiḃ sé níos mó

ṫiubraiḋ
ná na cinn eile. Tabarfaiḋ mé an oiread
duit uiṫi agus a ṫuig mé ar an ḃpeire
eile. "Cé ḃfuair tú an t-éan seo aderran
gaba geal?" Na stócaí a fuair sa ġcoill é"
ṫiubraiḋ
Má ḋíolann tú liom-sa é tabarfaiḋ mé
a ḋá oiread duit air, 7 a ṫuig mé duit
ar na h-uibeaca. Ní ḋéanfaiḋ mise sin
arsa fear na scuab. "Caillfiḋe na stócaí
dá scarainn leis" "An dtuibértá cead dom
é feiceál ar seisean. Tuibrad go cinnte
arsa fear na scuab. Ċuaiḋ sé leis ċun
an tiġe gur sbáin sé ḋó an t-éan. Rug
sé ar an éan 7 ḋearc sé air. D'foscail sé
amaċ a ḋá sgiaṫán. Bí sé sgríoḃṫa
laidin faoi na sgiaṫáinib an té iosfas
mo ċonablaċ-sa béiḋ sé pósta le
inġean Rí na Spáinne". "An té iosfas mo
ċroiḋe, 7 mo sgáimóga béiḋ pilúr óir faoi
a ċloigeann ċuile lá fadis mairfeaḋ sé"
Nuair a ċonnaic an gaba geal sin. Anois
má ṫugann tú an t-éan dom-sa tá aon
ṁac amháin agam-sa, 7 geobfiḋ mé pósta

le t-inġean é". Ní ḟéadfainn sin a ḋéanamh
adeir fear na scuab. Caillfiḋe na sióġaí dá
sgarfaḋ siad leis an éan. "Caithfiḋ tú scaraḋ
leis" adeir a bhean". "Ná ċ'mbeaḋ t'inġeann
ina bean uasal an faḋ is mairfeaḋ sí"
Ṫug sé leis, an t-éan, an bhean, an t-inġean
7 an t-athair. Ċuaiḋ an ~~bean~~ máthair go dtí
cómharsa a ~~raibh~~ bhí in-aice leobhtha. Dubhairt
sí léithi nuair a ṫiocfaḋ na sióġaí abhaile
ó'n sgoil cad a ṫabhairt isteaċ 7. béile a ṫabhairt
dóibh, go raibh a dtiġearna dá pósaḋ le mac
an ġabhann ġil indiu. Nuair ṫáinic na sióġaí
isteaċ, 7. nuair a ċonnaic siad an t-éan
ṁuiṫigte ṫosuiġ siad a' gol agus a sgreadaḋ.
Ṫáinic an bhean seo acu amac. D'innis sí dóibhte
céard dubhairt an máthair léithe. D'imṫiġ an
bheirt sióġaí 7. ċuaiḋ siad go dtí teaċ an
ġabhann ġil. Ṫug an gabha geal ordú do'n
ċailín an t-éan a mharbhú agus a ṗlucáil 7.
[illegible] a róstaḋ, biorán a ċur
i gceanablaċ an éin ar ṫaoibh na feola, an
croiḋe 7. na sgairṁóga a ċur ar an taobh eile.

Tá an ċuid seo
[illegible] níor [illegible]
ag an sgéalaiḋe
[illegible]
[illegible]

Ṫáinic an ḃeirt ġrócaċ isteaċ. ~~Beasuiġeadar~~ Seasuiġeadar
le taoiḃ doras na cistinġ. D'fiafruiġ an
cailín díoḃṫa cé leis iad. D'insidear ġiṫe
go mba Seán Ó Geanáin ~~ann~~ aṫair acu, fear
déanta na scuab. Má's eaḋ a ḋeir sise gaḃaiḋ
anuas ag an teine téiḋiḋ siḃ féin. Tá sé
com cóir agaiḃ-se a ḃeiṫ annseo, 7. tá sé
~~ds~~ ~~tóġaḋ~~ ag an muinntir eile a ḃeiṫ sa
ḃpárlus. Ḃí an ḟeoil rósṫuiġṫe san am seo.
Ṫóg an cailín ar mias í. 7. leag sé ar ḃórd
na cisteanaċ í. Ċuaiḋ sí siar insan seómra.
"A Seáin a deir Séamus an ḃfeiceann tú
an t-éinín"? Feicim a ṁ'anam a deir
Seán. Béiḋ an ċonablaċ agam-sa a deir Seán
Muise m'anam a deir Séamus béiḋ an coroide
7. na sgáirinóga agam-sa. Ḃí an t-sean-ġaḃa
7 a ṁac, fear na scuab, a ḃean. 7 inġean ag
dul a ḟáġail a ndinnéir. Leagaḋ an
ceaṫraṁaḋ feóla ar an mbórd acu.
D'fiafruiġ an t-sean-ġaḃa cá raiḃ an t-éan.
Tá sé rósṫuiġṫe leis an ḟeoil a deir an
cailín. Níl sé ann ar seisreann. Rinne

mise mar dubairt tú ar sise. A ṫáinic
don duine isteaċ adeir an gaḃa ó ṫóig tú
an ḟeoil. Níor ṫáinic adeir sí aċt
beirt stróċaí leis an ḃfear sin a ṫáinic
isteaċ. Go mba measa a ḃéas siad bliain
ó indiú adeir an gaḃa. Sin iad a ḋiṫ an t-éan.
Beireann sé ar fear na scuab, a ḃean, 7
ingean 7 caiteann sé amaċ iad go feargaċ.
Ċuaiḋ siad abaile. Lean an beirt stróċaí
iad. Nuair ċuaiḋ an beirt stróċaí abaile
ní leigfeaḋ an máṫair isteaċ iad. Ḋeaṁan
greim iosfas siḃ ná ólfas siḃ an ḟad is
mairfeas siḃ sa teaċ seo, beaḋ an ḋriṫiúr
'na bean uasal go ḃráṫaċ marḋeaċ siḃ-se.
D'imiġ an beirt stróċaí leoṫa, brónaċ
go leor gan fios cá raḃadar ag dul.
Ṫáinic siad go dtí teaċ sgoile. D'fiafruiġ
an Máiġistear Scoile díoḃ cé h-iad féin. Dubairt
siad gur sgoláirí boċta a ḃí ionnta, a
ḃí ag dul fearr-is-ḃárr léiġeann.
Gabaiḋ isteaċ 7 déanfaiḋ mise mo ḋiċeall
díoḃ ar seiseann. Nuair a ḃí na

20

sgoláirí a dul aḃaile tráṫnóna duḃairt an máiġistir leis an gcuid abaċtóna acu iad a ṫabairt aḃaile leoṫa anoċt agus duine eile san oiḋċe imḃárac. D'iompuiġ ċuile duine acu dóiḃṫe 7 d'imṫiġeadar ar fad a siubal. Ṡeas an beirt stócaċ suas le taoiḃ an ġeata 7 tosuiġ siad ag gol. D'fill mac baintriġe orṫa. Tairiġiḋ liom-sa ar seisean. Ḋeaṁan blas ag mo ṁáṫair ar seisean aiċe do ṫéiḋ mar ċruinneoċaḋ sí, mar tá sé ann ġeoḃfaḋ siḃ é. Ċuaiḋ siad leis. D'fiafruiġ an ṁáṫair de cé h-iad na stócaiġ a ḃí leis. Duḃairt sé gurḃ dá sgoláirí boċta iad. Ní leigfeaḋ duine ar biṫ de na sgoláirí eile leoṫa iad ar seisean". "Céad fáilte rompa a stóir ar an ṁáṫair. Mar tá sé againne ġeoḃfaiḋ siḃ é. Ṫug sí suipéar dóiḃṫe mar ḃí sé aice. Cóiriġ sí leabaḋ sa gcúinn dóiḃṫe. 7. ċuir sí a ċodlaḋ iad. D'éiriġ sí ar maidin 7 fuair sí bricfeasta dóiḃṫe.

Ċuaiḋ siad féin 7 an mac ċun na sgoile aríst.

leabóg – sg.

Nuair a ḋ'imṫiġ siad san ṫóig sise an leabaḋ
as an gcliuḋ. Fuair sí pioliúr óir faoi n-a gcloigeann
Sé Dia ċuir ċugainn siḃ ar sise. Ċuaiḋ sí ag
an siopa 7 ċuig sí ċuile ṡórt dár feabhas
ḃéile, dóiḃṫe féin is ḋiṫe féin. Ċaiṫeadar
bliain ag teaċt is ag imṫeaċt aice.
Níor leig sí ċuca tada faoi'n ór a' feaḋ
an ama. "Anois a Ṡeáin arsa Séamus
bliain sa lá inḋiu a ṫáinic muide sa teaċ
seo, 7 níor dubairt an ḃean ḃoiċt aṁáin
go raiḃ muid ro ḟada ann. Ḃéiḋimid
ag fágáil beannaċta aice inḋiu.
'O na h-imṫiġ adeir an ḃean ḃoiċt. Níor
ċaill mise tada liḃ ó ṫáinic siḃ ċugam
aċt rud níor a ġnoċan. Níl aon ṁaidin ó
ṫáinic siḃ ċugam naċ ḃfuair mise
pioliúr óir faoi ċloigeann ceann eicínt
agaiḃ. An ḃfeiceann siḃ an ḃfeiceann
siḃ an cófra sin ansin. Tá sé lán
d'ór. Tugaiḋ liḃ an méid féadas siḃ
roiṁiḃ liḃ má tá siḃ ag imṫeaċt

Ní ḋéanfaiḋ muid sin ar siad san. Ní mór
linn duine féin é má's fíor do sgéal,
mar tá sí féin an-ṁaiṫ dúinn. D'fág
siad slán agus beannaċt aice 7. ṫugad
siad bóṫar. Ṫáinic an oiḋċe orṫa. Ḃí
siad ag siubal i bfad san oiḋċe sul ḋá
ḃfaca siad aon teaċ. Ṫáinic siad go dtí
teaċ feilméara is ḃí siad 'na gcodlaḋ.
Is féidir dúinn iad seo a ḋúiseaċt adeir
Seán. 7. leigfiḋ siad isteaċ muid. Níl
sé feileamnaċ a ḃeiṫ ag rapáil ag doras
fear ar ḃiṫ an tráṫ seo d'oiḋċe. Ġaḃfaiḋ
muid isteaċ san sgiobal 7. luiġfiḋ muid
ann go maidin. Ċuaiḋ siad isteaċ 7. ḃí
coca tuiġe-ṡoirce buailte ann. Nois adeir
Séamus luiġ iusa annsin. 7. luiġfiḋ mise
annseo go bfeicfiḋ muid an fíor do'n
t-sean-ḃean an rud a ḃí sí ag ráḋ
faoi'n bpiolúr óir. Nuair a d'éiriġ siad
ar maidin ḃí an t-ór riṫte amaċ ar an
talam ó cloigeann Séamuis. Líon siad a
bpócaí leis. Ċuaiḋ siad isteaċ ag teaċ

an feilméara. D'órduigheadh bricfeasta 7 fuair siad sin. D'fhiafruigh siad dón feilméar an bhféadfadh (sgiubhradh) sé cárr dóibhse a bhéarfadh go dtí baile mór iad go n-íocfaidís go maith é. Thug sé sin dóibhse .i. an mac dá dtiománaidhe. Nuair a bhí siad i n-aice an bhaile mhóir d'fhiafruigh siad de'n fhear óg an raibh eolas maith ar an mbaile mór aige. Dubhairt sé go raibh go mbíonn sé ann go h-an-minic." Nois ar siadsan tabhair ag teach loisdín, is creidiúnaighe 7 is feárr sa mbaile mór uile. Thug sé annsin iad. Tháinic fear an loisdín chuca. Thug siad dá sheomra uaidh go ceann lá is bliain, gan dealáil ar bith a bheith ag éinne leis na seomraí ach acu féin. Fuair siad siúinéaraí a dhéanfadh boscaí leis an ór a chur ionnta. Ní a cúl fada ina dhiaidh sin go dtáinic Rí na Spáinne, a bhean, 7 a n-inghean ar chuairt go dtí an baile mór. Lá dá raibh an inghean Rí na Spáinne ag dul go dtí a seomra. Chuala sí torran óir

impeadar fuza sa teach loistín céadna

24

i seómra na ndaoine n-uasal. Ḋearc sí
isteaċ isteaċ tré poll an ġlais. Ċonnaic
sí an bórd lán d'ór. Ċuaiḋ sí ar ais
go dtí a h-aṫair 7 dubairt sí go raiḃ
robálaiḋe sa teaċ. Ḃlaoiḋ an t-aṫair
ar ṁáiġistir teaċ an lóistín. Ṡíl mé
ar seisean go raiḃ teaċ ceanndeaiṁne
agat-sa naċ mbeaḋ robálaiḋe agat ann.
Sin rud naċ ḃfuil agam arsa fear an
lóistín. Cé'n sórt fir (atá) a ḃfuil sa seomra
sin agat ar seisean? Sin dá duine
uasal óg atá le lá 7 bliain agam-sa.
Níor ṫáinig a leiṫéid isteaċ in mo
ṫeaċ ariaṁ is feileamnaiġe ná iad.
(a ḃfiafróċá) (ḋóḃa)
Maise an ceart cá dóiḃ-se, arsa Rí na Spáinne
an d-tógfaḋ siad ar dinnéar agam-sa
amáireaċ. Ṫug sé an cuireaḋ dóiḃ-se.
Ċuaiḋ siad ann 7 fáilte. Nuair a ḃí an
dinnéar caiṫte an lá san, 7 ḃí dinnéar
acu gan aiṁreas. "Nós" arsa Seán agus Séamus
faiġ dinnéar gléasta ḋúinne imbáireaċ
7 tabair cuireaḋ dóiḃ-se a ṫeaċt ar

dinnéar againn. Nuair a bhí an dinnéar
caithte iompuig Rí na Spáinne an-spéisiúil
D'fhiafruigh sé ~~dóibhte~~ díofa an bpósfadh ceann
acu a inghean. Pós tusa í a Sheáin
adeir Séamus. Pós Seán 7 inghean Rí na
Spáinne. Fuair siad cairt 7 dhá chapall
ag tarraingt síos an óir ag an luing.
D'imthigh siad go dtí an Spáinn 7 d'fhág
siad slán 7 beannacht ag Séamus.
Bhí Séamus bhrónach go leor ina ndiaidh.
Chuala sé go raibh banríoghan óg amach ón
mbaile Mór a raibh an-tóir aice ag
imirt chártaí. Níl éinne dar imir léithe
ariamh nár bhuaidh sé air. Mo chrádh Dé
mara dtréig mé ar chuairt aice ar
seisean. Chuir sí céad fáilte roimhe
An imreochaidh tú cluiche chártaí liom
arsise. Imreochaidh arseisean. Cuirfidh
muid céad ar an gcluiche adeir sí." Ní
misde liom arseisean. Bhuaidh sí cuile
cluiche ariamh go raibh sé in-a am airgid
abhaile. "An dtiocfaidh tú oidhche amárach

ar sise. Tiocfaidh ar seisean. Béidh
cluiche eile againn. Táinig sé san oidhche
lár na báraċ. Dúbail sé na geallta
7 buaidh sí air. An dtiocfaidh tú an
tríomhadh oidhche adeir sí. Tiocfaidh go
cinnte adeir sé, 7. táinig sé. Dúblaidh
muid na geallta arís ar seisean
Caithfidh sé adeir sí nach bhfuil cur síos
ar bith ar an méid airgid atá agat.
A méid a d'imir tú le dá oidhche caill tú
7 níor imir sé muisiam ar bith ort. Tá tú
dá dúbailt arís anois 7. caillfidh tú é.
Ní misde liom adeir sé dá gcaillfinn seacht
n-oiread bheadh mo sháith agam i ndiaidh
do bpósa tú mise adeir sí. Pósadh ar seisean
Is maith liom an seans d'fágail. Pósadh iad
Bhí sean-chailleach do mháthair aice a raibh
[illegible]
? trifle aisléaiṫ aice. Bhí sé ar cuairt ċall
[illegible]
sagnead ém. Bhí sí le buile is le báiní nuair
a ċuala sí go raibh ingean pósta le mac
fear déanta na scuab. Thug sí amach iad
i gcóiste. Táinig siad abhaile tráthnóna

Táinic an duine uasal óg amaċ as an
gcóiste. Ṫóig sé amaċ an ḃean ar an
mbóṫar. Ṫóig sé amaċ an ċailleaċ.
Nuair a ḃí sé á leagan ar an mbóṫar
ḃuail sí a dá h. uilleann [uillinn] i mbéal a goile é.
Ċaiṫ sé croiḋe 7 sgaimhóga an éin amaċ
as a béal. [Bailiġ anoir a ḃuaċaill

Sgéal an Cailleaċ [illegible] naipcín póca iad agus cuir [illegible] póca iad

déanamh oiḋċe a ċodlóċas tú sa teaċ seo
coiḋċe. D'imiġ sé leis. Ċonnaic sé beirt
sróċaí uaiḋ 7 iad ag troid. D'fiafruiġ sé
díoḃṫa cé'n t-ugḋar aiċrainn a ḃí acu.
Cailleaḋ ár n-aṫair ar siaḋ sin. Ḃí caipín
ag n-aṫair a deir ceann acu 7 cibé áit
a dtogróċá dul, ċuirfeaḋ an caipín ann tú.
D'fág sé an caipín agam-sa a deir ceann
acu. Níor fágaḋ ar sa ceann eile aċt d'fág
sé agam-sa é. Fágfamaoid ag do ḃreiṫeamnas
cé againn a dtuilleaḋ tú an caipín dó.
Ṫug siad an caipín dó. Ċuir sé ar a ċloigeann
é. Faraoir naċ [3a7] mé sa gcoill is fiaḋáine
ṫall in Africa ~~mé~~ é a deir sé, in áit naċ
ḃfuiġeaḋ aon duine aon tuairisc cé n-áit

(a bfuil)

Cé'n áit atá mé nó cé'n bás a ġeoḃfas mé

Ar an bpointe tóigeaḋ go Africa é.

([illegible])

Bhí sé sciallta, stróicthe ag siubhal tréid na coillte. Tháinic tart agus ocras air. Chonnaic sé ubhlaí bréagha ag fás ar chrann. Rug sé ar cheann acú 7 bain sé greim as. Ní túisge a bhí sin déanta ná d'fhás péire adharca amach as a bhaitheas. Shuidh sé anuas ar an dtalamh. Táim réid anois seacas ariam. Chonnaic sé ubhlaí beaga, cadaca ag fás ar chrann ~~sile~~ (searb) le'n ais. Rug sé ar cheann acú, 7 d'ith sé é, 7 thuit an dá adhairc de anuas. D'éirigh sé 'n-a sheasamh is chuaidh sé ag baint slat. Rinne sé ciseán. Chuir sé glac do na h-ubhlaí cadaca in-íochtar an chiseáin. Chuir sé na h-ubhlaí móra bréagha in-uachtar. Nuair a bhí sin déanta aige chuir sé an caipín air. Fairior gan mé thiar sa mbaile arist ar seisean, agus ar an moimeád céadna do ? Shroich sé an baile. Chuaidh sé ag doras a chaisleáin féin. D'fiafruigh sé d'on

29

ċailín an gceannóċaḋ siad aon ublai.
Dubairt sí naċ gceannóċaḋ go raiḃ
neart toraiḋ acú féin. Rug sé ar ubaill
Tabair é seo go banríoġan óg. Ḃí sí
ṫuas an staiġre i gceann do na seómraí.
Ṫug sí suas an t-ubaill aice. Ċuir sí
amaċ a cloigeann ar an bfuinneóig
ag d'éarcaḋ ar an bfear a ṫug an
t-ubaill aice. Ḃain sí greim as an ubaill
7 d'fás adarca amaċ as a baiṫeas.
Do ċara is do ċuimne [ċoimirge] deir sí leig as seo
mé. Leigfead adeir sé má ṫiubrann [ṫugann] ṫú
croiḋe is sgáiṫmóga mo éin dom. Ní
agam atá siad ar sise aċt ag mo ṁáṫair
Cá bfuil do ṁáṫair ar seisean. Tá sí ag
siubal siar le cladaċ na fairrge.
Ċuir sé uball caraċ aice 7 nuair a d'iṫ sí
é ṫuit na h-adarca d'iṫe. Ċuaiḋ sé soir
sean bóṫar an ċladaiġ. Casaḋ an ċailleaċ
dó. D'fiafruiġ sé d'iṫe an gceannóċaḋ sí
aon uball. Dubairt sí leis go raiḃ neart
ubaill aice. Níl aon ubla mar iad seo

30

agat adeir sé ag tabairt ceanndíre.
Níl mé ag iarraiḋ dada air. Coiṁ luaiṫe
7 a ḃí sí é d'ḟás péirle adarca amaċ
as a ceann a ḃí ċoiṁ mór le dá ṗlann
Ṫuit sí anuas ar an talaiṁ. D'éala
is do cuimne leig as seo mé. Tabair
dom croiḋe 7 sgáiṫmóga mo éin?
Cuir do láiṁ in mo ṗóca 7 geoḃfaiḋ
tú iad in mo naipcín. Fuair sé iad
7 ḋuit sé suas arís iad. D'fág sé an
ċailleaċ i gcladaiġ na fairrige nó go
ḋiaimcan uille is gur ḃáiḋ sé í.
Ṫáinic sé abaile go dtí an ḃean.
D'fan sé léiṫe an ḟad is mair siad.
Ċuireadar síos an ciotal is d'óladar
tae is mara ḃfuil siad sin go maiṫ tá
siad le Dia go mbéiḋ muide.

Ainm an Scéalaiḋe
Micéal Breaṫnaċ
Mám
Co na Gaillime

Aois 51 bl.

Séamus de Brún. Gárda
Mám
Co na Gaillime

Aois 31 bl.

24adh Bealtaine 1932

Seán Mac Giollarnáṫ a sgríoḃ uaiḋ so amaċ

An tÁḃar Sagairt

Ḃí feilmeara an-ṡaiḋḃir ann Críoċnuiġ dá leis gur ḃásuiġ sé. D'ḟan aon ṁac amáin 'na ḋiaiḋ. Pós máṫair an ṁic aṫ-uair. Ċuir sí 'un coláiste an mac nuair a ḃí sé i n-eam aige le sagart a ḋéanaṁ de. D'ḟan sé i gcoláiste go raiḃ sé i n-am aige ḃeiṫ 'na ṡagart. Ṫáiniġ sé gearr i n-aice sul dá ndearnaḋ sagart de. Ṫáiniġ sé go dtí n-a ṁáṫair ag iarraiḋ an oiread airgid uirṫi 7 a ċuirfeaḋ amaċ 'na ṡagart é. "Níl aon ṗingin agam', adeir sí. "Tá do leas-aṫair ar an aonaċ le beiṫiḋiḃ dá ndíol, ’aċ tabhair leat cliobóg ċapaill atá annseo. Ba le t'aṫair féin í. Geoḃfaiḋ tú an oiread so uirṫi.

'Má ḟágaim sin,' adeir sé, 'déanfaiḋ

Críoċnuiġ dá leis

an méid sin mé.

Thug sé leis an capall ⁊ d'ól sé í ṫáinig a leas-áṫair abaile. Bí an capall ar iarraiḋ. Ḟiafruiġ sé dá ḃean cé ndeaċaiḋ an capall ⁊ d'innis sí dó.

Fuair sé barrántas ar an adbar saġairt gur ġoid sé an capall.

Bí sé ina ċoir san am sin ċoim mór capall a ġoid le duine a ṁarḃú. Tleigeaḋ ċun a ċroċta an t-adbar saġairt agus croċaḋ é.

'Sé an eascaine a rinne an ṁáṫair ar an ḃfear:

'A ṁic Uí Spoláin ná raiḃ an rath ort

Do ċlann mac nár ṫaga i n-éifeaċt

do ċlann iníon nár éiriġ aon spré leo

Ná raiḃ máiṫrín féin aca le n-a gceann a ṗróiteaċ

Nár ṫéiġe muc i léiġ ċoidċe, agus ar ndóiġ ní raċaḋ

33

go ḃfeicfiḋ mé an sgraiṫ glas ar
áit do leapṫa
agus neaḋ ag an ḋreoilín ar ḃarr
do ḃalla
Mar is tú an séacla gan ḃríġ gan
éifeaċt
Gan ord gan éadaċ gan snuaḋ ná daṫ
Aċ mar ḃeaḋ fear bréige ċum ag
ruagaḋ éanlaiṫ
Tusa a ḃeiṫ gléasta agus a
lagaḋ do ṁaiṫ.

(Ag ó na aiṫir Pádraic Breaṫnaċ
a ċuala an sgéalaiḋe an dán seo)

San Máiṫ 22/2/1933

i dTeaċ na Cúirte

Ġaba Baile Ṫír an Rí.

Ḃí fear óg 'na ġaba i gConamara fadó
ḃí an saoġal go holc ⁊ ní raiḃ aon
ġnóṫuġaḋ le fáġail aige. D'imṫiġ sé roiṁe
ag tóruiḋeaċt oibre. Níor stop sé go
ndeaċaiḋ sé go hÓrán Ṁór ⁊ ṫáinig
sé isteaċ go dtí gaba annsin. Ṫug
sé sin seaċtṁain oibre dó. Nuair a
ḃí an tseaċtṁain ṫart 'Níl mé
i ndon ṫú a ċoinneáil níos fuide,'
adeir an gaba leis. 'Níl mórán oibre
agam féin le déanaṁ. Is tú an
gaba is fearr a ṫáinig isteaċ insa
ċeárdċa ariaṁ. Caiṫfiḋ mé ṫú a
ċur amaċ." D'íoc sé é ⁊ d'imṫiġ
fear Ċonamara 'na ḃóṫar roiṁe
go ndeaċaiḋ sé go Baile Ṫír an Rí.
Ṫáinig sé isteaċ ag gaba annsin
agus ḃí ceárdċa ṡiúḃalta aige.
Ċuir sé ag obair é. Nuair a ḃí sé
sgaṫaṁ ag obair aige ṫáinig sé

35

an-ṁór leis. Ḃí aon inġean aṁáin ag an ngabha ⁊ ḋúḃairt sé leis an ḃfear óg go mbéarfaḋ sé féin ⁊ ḋá inġin pósaḋ. "Tá píosa deas talṁan agam ⁊ tiubraiḋ mé ḋuit é. An lá nach mbeiḋ obair na gceardcha agat féadfaiḋ tú ḃeiṫ ag obair ar an talaṁ."

'Níl aon loċt agam air,' adeir an fear óg. 'Is maiṫ ḋom ḟáġail.'

Pósaḋar annsin. Cailleaḋ an sean-ḟear i gceann bliana ġearra. Ḃí muiríġin mór ag éirġe ar an ḃfear óg ⁊ ar an mbean. Fuair sé ag cuiraḋóireacht cruiṫneaċt ⁊ eorna. Ċuir sé ḋá páirc ṫreaḃ, páirc ċruiṫneaċta agus páirc eorna. Ḃí balla ḋúbalta cloiċe ṫimċeall ar ċaon ceann acu agus geata iarainn ar ċaon páirc. Lá dá ndeaċaiḋ sé amaċ fuair sé go raiḃ cruiṫneaċta leaġṫa brúiġṫe sgaanta agus a ġeata briste

36

"Bá béin cé na capaill a ṫáinig anuas aréir," adeir sé, 'ċuireadar droċ-ċuma ar mo ġort cruiṫneaċta.' Ṫug sé leis an geata ⁊ ḋeasuig sé é ⁊ ċuir sé san áit ċéadna arís é. Maidin lá ar na ḃáraċ ċuaiḋ sé san áit ċéadna ⁊ bí an ḃail ċéadna ar a ġeata ⁊ ar a ċruiṫneaċt. Ḋeasuig sé an geata aṫ-uair agus ċuir sé suas arís é.

"Beiḋ fios agam-sa anoiṫ cé leis na capaill seo atá ag teaċt anuas" adeir sé

Nuair a bí sé suas le am codalta ċuaiḋ sé amaċ | ċuaiḋ sé isteaċ sa ḃráice a' faire na gcapall. Ní fada a bí sé ann nuair a ċonnaic sé sgata mór capall a' teaċt ⁊ marcaċ ar ċaċ capall aca. Ḃris siad isteaċ tríd an ngeata. Ċaiṫeadar díoḃ a

37

gcuid cótaí móra Sír Leof, lár
na páirce a' bualaḋ báire. Táinig fear
aonarac ina ndiaiḋ ar ċapall. Ḋírig
sé a ċapall ⁊ leag sé a ċamán le
n'ais ċúlar a bí sé a' baint a ċóta
mór ḋe. Ní ḟeaca an gaḃa aċ breiṫ
ar an gcamán. Nuair a bí an
fear mór nóċtuiġṫe ċuaiḋ sé a
tórnuiḋeaċt a ċamáin. Ḋearc sé uaiḋ
⁊ ċonnaic sé an gaḃa ina ṡeasaṁ
agus an camán ina láiṁ
"Tabair ḋom mo ċamán," ar seisean
"Ní ṫiúbrad," ar an gaḃa. "Ceal
nár ḃfuigfeá sibh páirc aċúnt ach
le ṡiúl a' bualaḋ báire innte ċar
a ḃreiṫ a milleaḋ mo páircín ġuirtíneaċa
mar is ġéar a ṫeastuiġeann sé sin
uaim féin ⁊ ó mo ṁuintir."
"Tabair ḋom mo ċamán," ar seisean
"Mo ġráḋ Ḋé," ar an gaḃa "dá mbéinn
gan aon blas a ḃaint go bráṫaċ se

mo ṗáirc tá coimhéadaí daoine uasal orm thar aon fhear eile atá 'bhfuil ar an ḃpáirc, tá mbéinn gan aon ḃlas a ḃailiú go bráthach ar mo ṗáirc, seo ṡuas do ċamán"

"Is maith an buachaill" arsa an fear mór. "Ná bíodh fuacht ná faitċíos ort. Beidh do ṗáirc imbéarfaidh chó maith is ḃí sí oíche nó lá ariamh. Tig leat a ḋul abhaile anois 7 má ḃíonn tú i ngéar-ġábhaidh choíche bíodh mo ċongnamh is mo ċúnamh agat."

Críochnuigh Dia leis an saoghal go ndeachaidh an saoghal chun donacht ar fad. Ní raibh tada ag an ngabha le n-ithe ná le n-ól ach é féin ná dhá mhuirghin 7 muirghin mhór air. Dubhairt sé le n-a ḃean go ngabhfadh sé a thóruigheacht oibre. D'fhág sé slán is beannacht aice 7 ḃuail sé an bóthar. Ní ḃfuair sé aon obair ariamh

go ndeaċaiḋ sé síos go Cúige Ulaḋ.
Ṫáinig sé isteaċ ag gabha annsin ⁊ d'iarr
sé obair air.

"Ní go leor oibre atá agam féin," adeir
an gabha "⁊ mar sin féin tiuḃraiḋ mé
láeṫeanta duit."

Ċaiṫ fear baile áin an trí láeṫeanta
ag obair leis. Ní ṗáiḋe mór a ḃí ag
imṫeaċt ar an sin. D'íoc sé amaċ
é

? sin "Ḃal sinn dá réiḋteaċ níl aon ṁaiṫ
dom féin ná domh imṫiġim, . Inis an méid seo," adeir an
gabha. ~~ftn~~ "Ná céard a déanfas mé
ċor ar biṫ?"

"Well," adeir an gabha Ultaċ "ná
déanann tú mo ċomairle déanfair go
n-éireoċaiḋ an saoġal go maiṫ leat."

"Déanfa mé rud ar biṫ a féadfas
mé a déanfas maiṫ dom," adeir an
gabha Connaċtaċ

"Tá duine uasal annseo ṫuas

40

a ṫuitfeas dá sgór punt ḋaon fear a ṫuitfeas tall ar fanaic oíḋċe ina ṡuiḋe istiġ a áras. Is iomḋa fear a ċuaiġ ann aċ ḃíoḋ marḃ ar maidin gan aon ugdar céard a marḃuiġeaḋ iad. Má ṫéigeann tú go dtí teaċ a mic ṫuitfeaḋ sé dá sgór punt duit má fanann tú tall ar fanaic sa teaċ go maidin."

"Mo ġrás Dé agam," adar sé, "má tá an dara bás le fáġail agam má sé tá ag Dia faoi mo ċoinne raċaiġ mé ann má fáġaim an cead."

Ċuaiġ sé go dtí teaċ an duine uasail. D'innis sé dó cé raiḃ sé a ḋul.

"Déanfaiḋ sin," adar an duine uasal "ġeoḃfaiḋ tú dá sgór punt uaim maidin imbáraċ má tá tú beo má tá sé de misneaċ agat a ḋul ann."

Tiubhraidh mé neart le n-ithe 7 le n-ól, neart toradh 7 solus inne 7 neart leabhar le léigheamh."

"Tá go maith," adeir an gabha, "ach aon rud amháin atá mé a iarraidh ort, má ghníonn tú é, mar bheo nó marbh mé, tá súil agam go gcuirfeá an dá sgór punt go dtí mo bhean 7 an mhuirghin."

"Geallaim sin duit," adeir an duine uasal "go gcuirfidh mé sin chuice."

Chuaidh sé síos go dtí teach tíar an duine uasal 7 shuidh sé síos ag teine mhaith. Bhí cuid sonn aige d'ár chearmuig naid. Bhí an oidhche dhá chaitheamh go socair suaimhneach.

"M'anam do Dhia mara dteighim a chodladh," adeir sé, "má chuireann rud ar bith aon cheist orm ach mar tá mé."

Fuair sé a chodladh i gceal leabaidh

"Ní abfad a bí sé ina ċodlaḋ nuair
a ċuala sé torann mór ċuas ar
an áiléar ós a ċionn. Is gairid gur
aiṫin sé an torann a ḃí annsan an
sladaire 7 ṡreaċ sa seomra ċuige
Ṫáinig triúr fear 7 connra ar a
ngualainn. Leag siad an ċonnra
7 lár an urláir. D'imiġ siad féin
amaċ as an seomra. D'éiriġ an
clár de'n ċonnra 7 d'éiriġ an fear
as amaċ. Ṫosuiġ sé a' ḃriseaḋ
is a réabaḋ a raiḃ is an seomra
go raiḃ sé ina ḋeireaḋ oíċe.
D'imiġ sé amaċ. Níor ċuir sé
ceist ar an ngabá ar feaḋ na
hoíċe. Cóṁ maiṫ is bí an lá
ann ċuir mac an duine uasail
a ḃuaċaill síos féaċaint an raiḃ
sé beo. Nuair a d'oscail sé an
doras ṫáiniġ sé isteaċ 7 ċonnaic
sé é. Rinne sé iongnaḋ mór de

"Is tú an céad duine amháin a bhí beo go bárr aon oíche amháin is an teach seo ó cailleadh an seanduine uasal. Siubhal leat liom go dtí mo mháighistir." Chuaidh sé leis. Bhí fáilte mhór ag an duine uasal roimhe.

"An bhfaca tú aon ní ar aoinchor ná rud ar bith ar feadh na hoíche?" "Ní fhaca mé aon ní ar aoinchor ná rud ar bith níos mó ná mé féin," adeir an gabha.

"Ó, an mbeidh sé de mhisneach agat fanacht ann anocht," adeir an duine uasal, "agus tabharfaidh mé an íocaidheacht céadna duit?"

"Geobhad," adeir an gabha.

Bhuail an gabha síos nuair a tháinig an oíche arís agus nuair a cheap sé go raibh sé in am thuit sé a chodladh an dara hoíche. Ní raibh sé i bhfad ina chodladh nuair a

d'airiġ sé a ṫigeaċt arís uaiḋ. Níor ċada an torann ná an brúġaḋ a ḃí aca an ċéad oíḋċe mar a ḃí aca an dara hoíḋċe. Nuair a ḃí sé i ngoirṫeaimín na gcoillte d'imṫiġ sé arís. Ṫáinig buaċaill an duine uasail ċó luaṫ 7 d'airiġ sé an lá go ḃfeicfeaḋ sé an raiḃ an gaḃa beo. Ḃreaṫnuiġ sé isteaċ "An ḃfaca tú ná ar airiġ tú rud ar biṫ ar feaḋ na hoíḋċe?"

"Ní faca mé agus níor airiġ mé rud ar biṫ níos mó ná mé féin."

"Siḃaltear liom anois," adair an buaċaill, "go dtí mo ṁáiġistir."

Ḃí fáilte mór ag an duine uasal roiṁis. "Is tú an fear is fearr a casaḋ orm ariaṁ," adair sé leis an ngaḃa. "Céard a ċonnaic tú ná a d'airiġ tú aréir?"

"Ní faca mé 7 níor airiġ mé

pinn ar bith níos measa ná mé féin.

"A mbeadh sé sa muirneach agat adúil ann anocht?"

"Gabhfad," adeir sé.

Nuair a tháinig an oíche bhuail sé leis arís agus bhuail sé isteach ins an áit chéadna. Ní raibh aici acht beag an oíche caithte nuair a d'airigh sé an torann ós a cionn ar an áiléar. D'airigh sé an torann a dúl chuige anuas an staighre agus shíl sé go raibh an teach leagtha.

"Tá-tar chugam anocht," ar seisean "seachain greamú."

Is gairid go raibh sé chuige isteach sa tseomra mar a bheadh tarbh le na féire adairc. Rinne sé ar an áit a raibh sé 'na shuidhe. D'éirigh an gabha de léim san íochtair agus chuaidh sé isteach i gcoirnéal istigh i mbun an tseomra agus an taobh balla

Nuair a connaic an bitheamhnach mór é sa
gcoir néal ċrom sé síos a ċloigeann
go gcuirfeadh sé ceann de na hadharca
faoi. Sgannruigh an gabha.

"Ara a ċaraid," arsa sé, "cá bhfuil
tú?"

Ó Luí ⁊ labhair sé ar an gcamán
ṫuit an dá adhairc de'n bhitheamhnach ⁊
d'iompuigh sé amach 'na fear 'na
ċomrádaidheaċt fiadhnaise na gcompánach céadna
a raibh sé ins an bhfairrge ċuigineaċ'

"Céin ciall," ar seisean, "nár ġlaoiḋ tú orm
riamh Luaidhí. Ní cuimhnim na trioblóid
ṫú a ndeacaidh tú tríd. Is tú an
fear is fearr a ċáinig isteach sa
teach seo ariamh. Is mise an duine uasal
a bhí 'na ċómhnaidhe ins an teach seo
bhí mé i mo óglach ~~[illegible]~~ sighidhe ⁊ ní féadfaidh
fear a beiṫ níos measa nú nuair
bhí mé go mo ċuid tonnóga. Bainn
mé go leor leor airgid go hoarcónaí anso

agus ċuir mé cuimse bainṫreaḃaċa amaċ
ḃí mé lá a' tiġeaċt abaile ar mo ċapall —
7 siubail leat liom anois 7 spáinfiḋ
mé an spota ḋuit ar marḃuiġeaḋ mé."

Cuadar amaċ agus 7 spáin sé dó an
áit ar ṫuit sé marḃ anuas dá
ċapall. "Sin é anois," adeir sé, "an
spota ar marḃuiġeaḋ mise. Féadfaiḋ
tú é sin a inysint do mo ṁac." (4)

"Siubail leat anois," adeir sé. Ṫug
sé isteaċ i seomra é ar raib
trí umar óir ann.

"Ḟeiceann tú iad sin anois?"
adeir sé.

"Feicim," adeir an gabha.

"Well tá an ċéad ċeann aca san
ag dul do na daoine ar ḃain mé díoḃ é.
Sin é an t-airgead a ḃain mé amaċ
go héagcórtaċ. Tá an dara ceann
aca a dul dúit-se, 7 an tríoṁaḋ
ceann do mo ṁac. Níl aon ġoir
agam é sin a fáġáil ċoiḋċe go

48

n-íocaiḋ mo ṁac ar an ċuile pingin
a feicfear mé san uair sin leis
an muinntir ar bith mé díot é
Cuireaḋ sé na bainṫreabaiċ ar an
ina n-áit féin arís. Nuair a
ḃéas sin déanta geoḃfa sé Aifreann
léiġte ḋomsa. Ċúḃ a ḃéas an
t-Aifreann dá léiġeaḋ ḃeiḋ mé
im ṡeasaṁ leis an sgaiṫ sin
amuiċ ċo dubh le fiaċ. Ní feicfiḋ
aon duine mé aċ ṫusa. Nuair a ḃéas
sin déanta ⁊ an t-Aifreann ~~déanta~~ léiġte
feicfiḋ ċuile ḋuine dá mbeiḋ ag
an Aifreann mé ag teaċt geal gléigeal
a ḋul suas go na Flaiṫis. ~~Ag~~

“Ní creidfiḋ do ṁac mé,” adeir
an gaḃa, “nuair a inneosas mise
dó é.”

“Creidfiḋ,” adeir an duine uasal.
Inneosaiḋ mise duit ⁊ aiṫneoċaiḋ
sé mo láiṁ sgríḃneoireaċta. Taḃair leat

anuas in é ⁊ sáith dó an sprota ar
marbhuigheadh mé. Bhí fios aige go
bhfuil sé á déanamh na fírinne.
Tabhair uilleach sa scornaigh. Sáth é anuas
⁊ inis dó mar atá muise tar éis
a mharbhadh duit."
d'innis sé dóibh, mac ... ag ... an t-óglach leis.
"Is fíor sin", adeir an mac. Bhí
sé an sprota céadna ar inn ...
dhén chapall nuair a marbhuigheadh é.
Chuir sé cuireadh ar na comharsain uile
go léireach. Roinn sé orra an t-airgead.
Chuir sé na bainntreabhacha uile
ina gcuid tighthe ⁊ fuair sé an
tAifreann léighte. Nuair a bhí an
tAifreann léighte chonnaiceadar uile
go léir é ag imtheacht ina aingeal geal ós a gcionn.
Fuair an gabha lár n-a bhfarac
bágúin ⁊ péire capall. Luigh sé
le ... cad d'fhága sé beannacht
ag an duine uasal. Tháinig sé féin
abhaile ag a bhean ⁊ a chlann go baile...
d'fhan sé ó shoin ann. 22/2/33

an ḋeirc soir
ó Barr na bFoirmnaí
Cnoc Muilleacain an
ḋeirc.
Barr na ḋeirce
... a ḋeirc

Barr na bFoirm~~eaċ~~naí
(bualiḋeaċa)

Tá Barr na bFoirm~~eaċ~~naí ar ceann ḋá míle ar leiṫead. San am sin bíoḋ beiṫiġ ins na samraí ag na tionóntaí a bí timċeall ar an áit. Bíoḋ an-ċruṫ ann an samraḋ aige an feirmeoir, fear a ṫugann féar gúlánaċ air. Tá sé níos laiḋre ná an féar a ḟásas ag ár dtalaṁ treaḃṫa, go mór mór ag beiṫiġ a mbeaḋ breoiḋeaċt orṫu. Tá sé indon iad a ḟlánú. Bí sealaḋóirí déanta ag muintir an baile, bíoḋ dó ċúig ṡeaċtain a' tabairt aire do na beiṫiġ. Bí bráca déanta aca ann le haġaiḋ a gcodlata. Bí beirt ann oiḋċe ainnsin agus ṫáiniġ duine aca abaile lá ar na báraċ 7 bí sé geallta aige ḋul ar ais ins an oiḋċe. Ṫáinig an lá an-ġarḃ air 7 ní raiḃ sé indon ḋul ar ais le garḃḋeaċt an lae. Ní raiḃ goir

a chómhairle féin don duine dannarda agus ní bhfuair sé ariamh níos measa. M. a bhadhs

a chómhairle féin don duine sotcuadaí agus ní bhfuair sé ariamh níos measa
Peadar mac Thuathaláin

'Sí an tsnáthaid a thairigeas an cadán — M. a bhadhs

níor thairing mé lámh ariamh agat.

Cé is cosúil leis? Who is like him. Cé tá i gcosúlacht leis.

Cé leis a bhfuil sé i gcosúlacht? Who is he like

agus a dúirt ann ins an oíche. An fear
a dtáinig ina dhiaidh nuair a bhí sé i ndiaidh
agus dúirt a codladh síos sé sa gcluid.
Ní raibh aon leabaidh aca ach sop
fúthu. Amach san oíche tháinig gadhar
mór chuige isteach. Bhí sé i gcosúlacht
a bheith fliuch báite. Fuaigh sé síos
go dtí an teine agus chroith sé é féin
ar an teine agus thug sé múchadh
mór uirthi. Fuair sé amach arís.
Ní raibh sé i bhfad amuigh nuair
a tháinig sé isteach arís agus chroith
sé é féin ar an teine arís agus is
beag nár mhúch sé ar fad í.
'Má chroitheann tú thú féin
an tríomhadh uair ar an teine beidh
an teine ag imeacht agus beidh mise
réidh,' arsa an fear leis an ngadhar
Bhí an madadh ag teacht isteach
an tríomhadh uair. D'éirigh an fear
ina sheasamh. Bhí an sgian ina

52

Tairní. Ní ḃfaca sé aċ sáṫad
don sgian a ṫabairt dó ċó maiṫ
⁊ ḃféad sé ⁊ maṙḃuiġ sé an madaḋ
Ins an áit ar ṫuit an madaḋ nuair
a ṫáinig an lá 's ní raiḃ aon
rud le feiceál aċ an ḃféar ann aċ
mar a ḃeaḋ glaċ glas.

Nuair a ṫáinig a ċompánaiċ
Lá ar n-a ḃáraiċ ḟéd siad abaile
a ġcuid beiṫideaċ. Ní ḟeaċaiḋ aon
ḃeiṫiḋeaċ ar ḃárr na ḃfoirmeaḋ ó
ṡoin

Tá na formaola go díreaċ sa ṫórainn
idir Condae Ṁuiġeo ⁊ Co. na Gaillimhe ċo
fada soir le abainn Ḃriġ

abainn Ḃriġ

Fásann an ġiolánaiċ ina ġas duilleoga
fada caol. bun maiṫ geal air. Tá an
bun fásgaiḋ ar a ṫarrainnt. Tarraingiġeann
na beiṫiḋiġ an bun aníos ⁊ iṫeann siad é

tuirlóg (tuirlóg) a hop
do thuirlóga
tuirlógaí-go hopping

uaibhreach rank, rich

uabhar sub. m. morose pride
uabhar m'aca ar Chlann Conaill
uabhar maothal na muirear
ní huabhar uair leatha
an gaiscidh ag u. romping
tóinig uabhar orm I took keenly the offence
bí u. air 'un troda eager for fight-seeking

toirmeach

Bruith bruín (nó an gróipín)
(broim gen. of brín.)

Bíonn bruith-bruín ins na beithígh a tógtar ar droch-thalamh lom. Is galar é cosmhail le sgallreacha i ndaoine. Tagann sé isteach ins na glúine 7 chloisfeá na cnámha ag gíoscán nuair a bhíos na beithígh a' siubhal. Leigheasann an ghlasánaí an bruith bruín, 7 talamh bán cneasta. Tá na daoine faoi-se indon iad a fhlánú ghrá...

An galra truaighe

Níl mórán beithígh le cladaigh nach bhfuil an galra truaighe orra. Má chuireann tú beithígh le galra truaighe ar thalamh maith a mbíonn féar uaibhreach ann tá sé dearbhtha é a marbhú. Cuir ar shliabh nó ar fraoch é aon níl aimsir 7 geobhaidh tú anachaí go leigheasfaidh sé é. Is measa go mór an galra truaighe ná an bruith bruín má bhíonn beithígh toirmeach i gceart leis an ngalra truaighe ní féidir é a leigheas

Buailidheacha ar Cnoc Uisnigh

Connaic mé féin i móige daoine a mbíodh na ba ar shliabh aca sa samhraidh. Bhí uncal dom 'na chómhnaidhe i nUisnigh agus bhí mé ar chuairt aige ann. Thug sí leis mé lá chó fada leis an mbuaile ar shliabh Uisnigh. Bhí bráca ag na mná ann agus na mná a' codladh sa mbráca. Bhídís ag bleaghan na mbó agus cuinneogaca. Chuiridís an bainne isteach san gcuinneog. Connaic mé an bhean ag imtheacht agus an chuinneog ar a druim lán de bhainne. Dubhairt siad go mbeadh an maistre déanta nuair a bheadh sí sa mbaile réidh leis an im a bhaint de, agus chreidfinn é sin.

Bhí buaile eile i Seanabhearna taobh thoir díofa ar chorrnéal Cnoc a' Dáin agus ceann eile i mBóithrín taobh thoir. Connaic mé na tighthe ann sin, Dearbhla

22. 2. '33

Madadh dubh na Coille fraoigh

Giolla dubh Seoirse

Leac na bhFaol i ndoirín Ghleann a' Mhama

San droch-shaoghal fadó bhí le Seán mac Giolla Dé
Gleann Glas trí chéile. bhí grua beithídhí aige,
ann budóga a mbunáite agus bhí tarbh leofa
Tháinig Giolla dubh Seoirse agus a cuimlódar
isteach an oidhche. thugadar ceann 7 fiche budóg agus
tarbh leofa go gcuirrdíos le fána Leac na bhFaol
cad. bhí sé curtha orra go ndtáinig bean
agus chaith ~~sé~~ sí falaing ar chloigeann an
tairbh. Chuaidh an tarbh le fána mar bhí
an fhalaing ar a shúile 7 lean na beithígh
ar fad é. Droch-shaoghal a bhí ann san am sin
le feoil a fhagháil le cad féin a choinneáil
beo a chuir Giolla dubh 7 a chuimlódar na
beithígh le fána na haille. Marbhuigheadh na
beithíoch ar le fána na haille

Nuair a chuala Seán mac Giolla Dé nuair
a fuair scéal chuige tháinig sé 7 thug sé
leis a chuid beithidhí. bhí dhá mhíle bóthair
tóigthe aca a dul abhaile uatha. Níor chuir
sé aon beithidhí go Gleann Glas ~~arís~~ riamh arís.
(féic cuilleadh san scéal seo i leabhar na Scéalaidhe l. 41 + 42)

Máiġistir an Ċait Báin

Bhí fear i nÉirinn fadó ⁊ bhí triúr mac aige Sé an ceárd a bhí aige a' déanamh cóistí agus carranna. Bhí a chlann mhac 'na siúinéaraí agus 'na ngaibhní cómh maith ⁊ bhí i nÉirinn. Badh é an mac ab óige an ceann ab fhearr ar fad aca. Dhéanfadh sé an oiread oibre an lá sin agus dhéanfadh an bheirt eile ⁊ chuirfeadh sé tráthnóna é. Bhí an bheirt dheartháir eile ag clamhsán faoi é a bheith dhá chaitheamh agus iad féin dhá marbhú féin ag obair. Ar deireadh chuireadar tallach ar an athair roinnt leis agus gach a raibh a' gul dó a thabhairt dó agus é a' baint fada nó gearr as. Thug an t-athair sin dó. Roinn sé leis ⁊ thug sé a chuid féin dó.

"Níl locht air," ar seisean

D'fhága sé slán is beannacht ag an athair agus bhuail sé bóthar. Ní raibh fios an [illegible] slar a fuair sé nó cén bail a bhí air ar feadh bliana. Chríochnuigh Dia leis an

57

aṫair gur ḃásuiġ sé. Tar éis bás an aṫar ċaiṫiġ Sarsan abaile sgealla sgróiḋte gan bróg ar a ċos na pinginn ina póca

"Anois," adeir an Dreaṫáir is sine, "is leat fanaċt annseo anoċt agus nuair a ġeiḃeas tú do ḃricfeasta ar maidin caiṫfiḋ tú imṫeaċt arís. Níl t'aṫair rómaiṫ anois le taḋa a ċabairt duit." ~~Níl bai~~

"Níl baoġal ar m'aṫair nuair a ḃí sé á fágail báis nár fág sé puḋ ricínt agam," adeir an fear a ḃí imiġṫe ar fán.

"Sé ar fág sé agat," adeir an Dreaṫáir is sine, "an cat bán a feiceas tú annsin ar an ġaiġleaċ."

"Go maiṫ an neart air," ar Sarsan, "caiṫfimid glacaḋ leis."

Nuair a ḃí sé ag imṫeaċt ar maidin "Siuḃail leat liom," ar Sarsan leis an gcat. Ḋéiriġ an cat ina ṡeasaṁ agus ċuaiḋ sé amaċ an doras leis. Ḃí siad ag imṫeaċt leofa le bruaċ abann go ṫáiniġ an oiḋċe

orṫa

"Cé ngaḃfaiḋ tú anois?" adeir an cat leis an maiġistir

"Mo ċráḋ. Ḋó. ná tá a ḟios agam," adeir sé.

"Caiṫ ḋíot do ċuid éadaiġ faoi ċéile níġ agus glan ṫú féin. Gaḃfaiḋ mise go dtí teaċ rí agus ġeoḃfaiḋ mé culaiḋ éadaiġ duit le cur ort," adeir an cat

D'imṫiġ an cat 7 níor stop sé go ndeaċaiḋ sé go dtí doras ṫeaċ an rí. Ḃuail sé an doras 7 ṡé an rí é féin a ṫáiniġ ċuige

D'ḟiafruiġ sé ḋe céard a ḃí sé a lorgaḋ

"Tá mo máiġistir," adeir sé, "ḃí sé a snáṁ. ṫáiniġ na robálaiḋ nuair a ċonnaiceadar ansin é 7 níor ḟágadar snáiṫ éadaiġ, bróg ná léine gan tabairt uaiḋ."

"Ġeoḃfaiḋ tú culaiḋ éadaiġ 7 fáilte," adeir an rí.

Glaoiḋ sé ar ceann dá ċuid searbhóntaí agus duḃairt sé leis an capall is fearr a ḃí

59

Ins an stábla a ṫabairt leis go ndéigeaḋ sé leis
an gculaiḋ Ḟadaig ag an duine uasal
"Ó, ná téiriġ," adeir an cat, "ceangail suas
iad agus tabair ḋom féin iad. Is mé is luaṫa
a béas agus tá ḟios agam cá bfuil sé."
Ṫug sé sin dó ceann de na culaċa ubḟeasa
a bí á ġabáil leis.
"Tabair cuireaḋ isteach a ṫiġe dó," ~~le le~~ adeir an rí
leis, "le haġaiḋ na hoiḋċe."
Ṫáiniġ an cat isteaċ leis an gculaiḋ
Ḟadaig.
"Cuir ort iad so anois agus téanam
liom-sa!"
Lean sé son ċas go ndóiniġ siad go
dtí teaċ an rí. Bí fáilte mór ag an rí
roiṁe nuair a ṫáiniġ sé isteaċ. Bí ḃiaċ~~ar~~
dó naċ bfaca sé cion ḟeasa aṁáin
ba ḃreaġṫa ná é. Fuair neart le n-iṫe
agus le n-ól agus nuair a bí sgaṫaim
caiṫṫe déanta aca leabaiḋ le g-dul
a ċodlaḋ. Bí aon ingean aṁáin ag an rí

agus íos go an oireadh gan spéis ins a bheag ós is mar ghlaodhaigh go ... a bhfóscadh go í ar maidin.

"Má fhágaim," arsa Seán, "is leat mo phósaidh agus m'láimh thrí na chéile tar éis mo bháis."

Fágadh lá ar na bhfágaint. Bhíodar ansúd [illegible] greannmhar spleádhúghaí ar feadh bliana. Chuimhnigh an rí ar féin 7 sheabhach go do-mhéa aige an fear a dtug sé a inghean do. Ní mhaith fios aige cé hé féin, nó cé as a dtáinig sé nó cén buadhaidh [illegible] ar an é, ná [illegible] sé [illegible] a' cur a thuairisc nó [illegible] a' cur a fhiosaighe [illegible] dó ná [illegible] sé [illegible] a' [illegible] [illegible] sé [illegible] a fhágail cén [illegible] ann.

[illegible] [illegible] an [illegible] go [illegible] an mháighistir. [illegible] "[illegible]" arsa sé, "[illegible] an rí [illegible] [illegible] leat cén [illegible] [illegible] nó cén [illegible] ar do [illegible]. [illegible] [illegible]

maiṫ leis féin a ḃí aige ar a ċóiste agus
a ṗéire capall a ṫaḃairt leis ar maidin
é féin agus a ḃean. Ṫáiniġ féin cóiste
agus péire capall ⁊ ṁiniġ rómpa agus
lean romra nuair a ḋ'éiriġ an rí ar maidin
ṫaḃairt sé leis an ḃean óg go gcaiṫfeaḋ
sé údar a ṫaḃairt dó céin dream daoine
ar ḃa é nó cé ar a ḋtáinig sé.

"Ná ḃíoḋ sin le ráḋ aḋ, táiġ do cóiste
agus péire capall, mé féin ⁊ do ḃean.
Ġeiḃfiḋ tusa cóiste ⁊ péire capall, ḃuailfiḋ
mé rómaiḃ ⁊ lean dom anois ḃéiḋ
fios agaḋ cé ar a ḋtáinig mé nó céin
dream daoine ar ḃa mé"

D'imiġ an Cat Bán rómpa. Ċaraiḋ
ḃeirt nó triúir fear dóiḃ ⁊ sgata mór
ḃeiṫiḋeaċ aca.

"Anois," adeir an Cat Bán, nuair a ċonaic
an cóiste suas leo fiafróċaiḋ an fear
cé sa gcóiste é leis na ḃeiṫiḋiġ.
Abraiḋ leis gur le Marquis an Ċait Ḃáin

"Ní measa bhéarfa an bhliain ó indiu tuige an déarfadh muintir leis gur le mágaireacht an Chait Bháin iad. Ní gur baint ar bith aige póca nach leis an bhfathach mór iad. agus marbhóchaidh sé mise dá n-abrainnse é!

"Marbhóchaidh mise sibh mara n-abraigh sibh é!" adeir an Cat Bán, tá [illegible] féin suas chó mór le ceann de na bhualtín.

Nuair a chonnaic siad sin d'imigh siad go ndéarfaidh. Nuair a tháinig an rí suas leis na bulláin d'fhiafruigh sé cé leis iad sin?

Dubhradar gur le mágaireacht an Chait Bháin.

"Dar fia! Is é is fear saidhbhir é," adeir an rí le na bhean.

D'imigh leis anuas leis an gCat agus chonnaic sé ngrinn mór fear agus bean [illegible] i ngort a baint arbhair.

"Nuair a thiocfas fear an chóiste thart ar ball fiafróchaidh sé díbh cé leis an

tarḃar rin aḃraiṡís leis gur le máiġistir an
an Ċait Ḃáin.

"Tuige a ndéarfaḋ muintir gur le máiġistir
an Ċait Ḃáin é?"

? paic "Cuirfiḋ mise paic oraiḃ a ṁáṫ," adeir
an Cat Bán dá ṁéadú féin suas.

Sgannruiġeadar agus d'iṁṫiġeadar go ndéarfaḋ.

Nuair a ṫáinig an rí ḃeatruiġ sé
cé leis an gort arḃair. Dúḃairt siad go
mba le máiġistir an Ċait Ḃáin. Rinne sé
an-ionġnaḋ de. Níor stop an Cat Bán ariaṁ
go ndeaċaiḋ sé go dtí teaċ an ḟaṫaiġ.
Nuair a ṫáinig sé isteaċ go dtí an faṫaċ
dúḃairt sé leis an ḃfaṫaċ a ṁáṫ. Nuair
a ċonnacfaḋ fear an ċóiste go dtí é a ṁáṫ
gur le máiġistir an Ċait Ḃáin an caisleán.

"Go mba ṁeasa a ḃéas tú bliain ó indiu,
tuige a ndéarfainn-se go mba le máiġistir
an Ċait Ḃáin mo ċaisleán?" adeir an faṫaċ.

"Cuirfiḋ mise rallaċ orṫ a ṁáṫ," adeir an
Cat Bán dá ṁéadú féin suas.

64

"Ná síl," adeir an fathach, "go bhfuil mise indon rud ar bith a dhéanamh nach bhfuil mise indon a leithéid a dhéanamh!"

"Bhfuil tú indon luch beag a dhéanamh díot féin?" adeir an Cat bán.

"Tá mé," ar seisean.

"Well, déan," arsa an Cat, "go bhfeicidh mé."

Rinne an fathach (~~cat~~) luch beag de féin. Ní dhearna an Cat bán ach crúb a bhualadh air agus é a mharbhú. Chuaidh sé go dtí na searbhóntaí agus dubhairt sé leofa cuile dhuine agaibh aca nuair a thiocfadh an rí ar ball a rádh gur le máighistir an Chait Bháin an Caisleán.

Dubhairt siadsan go n-abróchadh.

D'imthigh an Cat bán gur casadh a mháighistir a' tigheacht dó.

"Tabhair leat anois iad," ar seisean. "Tá an caisleán féin le n-a n-aghaidh go maidin. Déanfaidh an rí an-iongnadh de'n chaisleán breágh atá agat. Abair leis nach dtada sin go bhfeicidh sé na caisleáin eile atá agat. Ar maidin

Lá ar n-a ḃárach d'éirigh siad agus fuaradar a mbéile. Fuadar isteach ina gcuid cóiste.

"Tráthnóna naoi anois," adeir an Cat bán le na máigistir, "agus leanaigí mise."

"Ṫáinig an Cat bán go dtí caisleán fathaigh eile dearthár don fhathach a bhí marbh aige. Níor ṫada an ċéad caisleán le hais an dara ceann

"Abair ~~le~~ gur le máigistir an Ċait báin an caisleán seo," adeir an Cat, "nuair a ṫiocfas an cóiste ċugat."

"Tuige," ndéarfainn-se.

"Cuirfidh mise ceallaċ ort," adeir an Cat dhá méadú féin suas

"Ná síl," adeir an fathach, "go bhfuil tú in ann cleasa lúith ar bith a ḋéanamh nach bhfuil mise in ann a ḋéanamh."

"Bhfuil tú in ann luċ beag a ḋéanamh díot féin?" ar seisean

"Táim," arsa an fathach.

"Déan," arsa an Cat, "go bhfeicidh mé thú."

Rinne. Bhuail an Cat grúb air ⁊ mharbhuigh

66

sé é. Ċuaiḋ an Cat go dtí na searḃóntaí agus dúḃairt sé leofa nuair a ṫiocfaḋ an rí an ball a ráḋ gur le máiġistir an Ċait Ḃáin an caisleán.

"Anois," arsa an Cat Bán le na máiġistir, "ṫárfaiḋ an rí nuair a feicfeas sé an caisleán só gur ṡíl sé nár ḃféidir caisleán ar biṫ a ḃeiṫ ní b'ḟearr ná an caisleán a raḃadar ann, agus naċ ḃfuil gair ar biṫ aige air só. Abair leis naċ dtaḋa sin go ḃfeicfiḋ sé an céad ċaisleán eile."

Ḋimiġ an Cat Bán ar maidin 7 níor stop sé go ndeaċaiḋ sé go dtí an ġriomaḋ faiċe. Ṁarḃuiġ sé é mar ṁarḃuiġ sé an ḃeirt eile. Ṫáinig an máiġistir agus an rí ina ḋiaiḋ ina gcóiste. Nuair a ċonnaic an rí an caisleán ḃí sé santa ar ċeiṫre porta óir. Dúḃairt sé naċ raiḃ sé sásta maṫ le ḋul isteaċ ina ṁac samail do ċaisleán ċor ar biṫ. Ṫáinig náire air faoi méad adúḃairt sé le máiġistir

67

an Ċarr Ḃán. Ní ḋearna sé aċ a ċuid capall d'iompú agus filleaḋ abaile. Ċuaiḋ Máirtín an Ċárr Ḃáin 7 a ḃean [illegible] 7 an Carr Bán leofa. D'fanadar sa gcaisleán ó ṡin ón lá sin ó ṡin.

Sn Mánusom, 24. 5. 1933

Báilféirse

Is minic a ċonnaic mé an taos óg a ráṫaiḋ lonġa na ṫaḋ uċtaiċ na teine go bhfuagróċaiḋ bean an tiġe amaċ í go dtugaḋ sí báilféirse dóib droċ nó dinnéar mór.

Máirín an Fhionnaidh (Máirín na n-Iúnnaí 10n = iú)

'S seanfhear siubhail a chualaidh é

Bhí a bhí ann nach raibh aon duine clainne aici. Chuaidh a bhean go dtí seandall glic gur fhiafruigh sí dhe cén bhrígh nach raibh duine clainne aici nó cén t-úghdar. Dubhairt sé léithe: "nuair a éireochas tusa ar maidin téirigh isteach chun na coilleadh feicfidh tú billeóg á fás ina briathar ... dhá bhéidh drúcht uirthi ~~bhéidh~~ ól dhá bhraon dhen drúcht - ach a bhfaca tú ... ná hól an tríomhadh braon. Chuaidh sí ann agus fuair sí an billeóg agus d'ól sí an dá bhraon 7 bhfacaig dí go raibh sé chó milis is gur ól sí an tríomhadh ceann. Faoi cheann trí ráithe rug sí triúr ingean bhí bainte aca ina malairt ba bhreaghtha a d'fhéadfadh fear nó bean súil a leagan orra bhí an tríomhadh ceann clúdaighthe ó bhonn a cos go mullach a cinn faoi fhionnadh

Máirín an Fhionnadh

fuaim: na n-Iúnnaí

Baisteadh annsin iad 7 sé an t-ainm a bhí orra Cáitín, Sorcha 7 Máirín ~~na~~ a' n-Iúnnaí ~~[illegible]~~. Tugadh ar oileamhaint annsin an bheirt Cáitín is Sorcha nuair a bhí sé i n-am

70

aca ḋul ċun sgoile. Cuireaḋ ċun sgoile annsin iad 7 méaduiġeadar suas 'na mná breaġ'. Ní raiḃ aon ṁeas ar Ṁáirín agus ní an obair a bí uirre indiaiḋ na mbliaḋantaí ó ṁaidin go tráṫnóna. Tá sé raiḃ ~~[illegible]~~ Máirín amuiċ indiaiḋ a gcuid ba ḋubairt Cáitín agus dorċa go ngabfaiḋís a tóraiḋeaċt slíġe beaṫaḋ ḋóiḃ féin. Cuaiḋ Nuair a ṫáinig Máirín abaile tráṫnóna ḋfeafruig sí ḋen ṁáṫair cé raiḃ a cuid driþúraċa. Ḋinnis sí ḋi go ndeaċaiḋ siad ar ṫóir aimsire.

"Ḋar fiaḋ féin," arsa Máirín, "Leanfaiḋ mise iad."

Lean Máirín ḋóiḃ. Ṫáinig an oiḋċe ~~[illegible]~~ orṫu. Ní raiḃ ḟios aca cé raḃadar a ḋul 7 ṡuiḋeadar síos. Ṫáinig Máirín go ṫí iad 7 ḋfeafruig sí ḋóiḃ cé raḃadar a ḋul. Ḋubraḋar léiṫi naċ raiḃ ḟios aca.

"Teannamaiḋ uaiḃ liom-sa anois," arsa sí. Ṡiuḃladar uaiṫe 7 ní raḃaḋ go bfacadar solus uaṫa. Ceárd a ḃeaḋ annsin aċ teaċ

rí. "Téiġ isteaċ annsin," arsa Máirtín le ceann
aca. "Iarr lóistín na hoíḋċe, do ṡuipéar anoċt,
do bricfeasta ar maidin 7 obair."

Ṫáiniġ sé 7 buail sé an doras. Ṫáiniġ
mac an rí 7 d'osgail sé an doras 7 d'fiafruiġ
sé cé tá annsin?"

"Tá mise," arsa Máirtín, "tá mé ag iarraiḋ
lóistín na hoíḋċe, mo ṡuipéar 7 leaba
7 mo bricfeasta ar maidin 7 obair."

Ní dearna an mac acht a dul isteaċ
go dtí an rí ina ṗárlúr 7 d'innis sé dó.
"Leig isteaċ é" arsa an rí. Leig. "Téiġ anonn
go dtí an doras," arsa Máirtín leis an
dreagúin eile, 7 iarr an rud céadna."
Ċuaiḋ. Ṫáiniġ mac an rí go dtí an
doras 7 d'fiafruiġ sé dhe céard a
teastuiġ uaiḋe. Dubairt sé a ṡuipéar
lóistín na hoíḋċe 7 a bricfeasta 7 obair
ar maidin. Ċuaiḋ an mac isteaċ go dtí
an rí 7 d'innis sé dó, naċ ḃfaca
sé ag aiṫris a ḋá ṡúil ariaṁ aon

72

bean ba bhreaghtha ná an bhean a bhí ag an doras.

"Lig isteach í," adeir an rí, "agus tabhair a béile dhuithe."

Fuair sí sin nuair a tháinig sí isteach.

Nuair a bhíodar istigh tháinig Máirín í féin go dtí an doras. Bhuail sí an doras. Tháinig mac a' rí agus d'fhosgail sé an doras. D'iarr sí lóistín na hoidhche, béile agus obair ar maidin. Nuair a connaic mac a' rí í sganruigh sé agus fuaidh sé go dtí an t-athair.

"Tá bean ag an doras," a deir ar seisean "nach bhfaca aon fhear ariamh a leithide. Níl aon spota ó mhullach a cinn go bonn a cois nach bhfuil faoi fhionnadh. Tá sí ag iarraidh lóistín na hoidhche, béile agus obair ar maidin."

"Lag isteach í agus tabhair sin duithe," arsa an rí.

Lig. Fuaradar a suipéar an triúir ar leaba. Cuireadh 'chaon cheann aca i seomra dhófa féin

Nuair a fuair mac an rí ina gcodladh
iad: "Mo chreach thú," arsa sé, "mura dtéighim
mise le ceann aca seo anocht a chodladh."
Fuair sé go dtí doras ceann de na
mná óga. Nuair a leag sé lámh ar a
láimhe bhuinne Máirín níl beag duine
féin 7 fuair sí an léine ina cluais.
Thóg sé lámh den láimhe 7 chuir sé méar
ina chluais 7 nuair a fhág sé an chluas
fuair sí ina chóir. D'fhan mac a' rí
ag an doras dá chogar féin idir a
chluas 7 a chóir go raibh sé ina lá.

D'éirigh siad ar maidin 7 fuaradar
a mbricfeast. Nuair a bhí bricfeasta
caithte aca tháinig an rí go dtí iad.
"Is dócha," arsa sé le Cáitín ~~Máirín~~, "gur tusa
an chéad duine a tháinig isteach. Cén fáth
ar bhain a chéir dócha mar?"

"Mo chócaire," arsa sí.
"Go bhfaigh tú sin," ar seisean.
"Cén fáth ar bhain a chéir thuigeann

74

nach é-sin?" arsa sí le Dorca.

"Im ṁáiġistreas," ar sí, "ós cionn cócaireaċt."

"Ġeoḃfaiḋ tú sin," ar seisean.

"Cé'n sórt obair a ṫeastuiġeann uaitse?" ar seisean le Máirín.

"Déanaim blas aon tsaġas-son cuid a ḋéanaṁ," ar sise, "nach ḃfuil meise iudon a ḋéanaṁ ach ní hé sin an obair a ċleaċt mé, ach i gcionn ba i feirm liom a ḃí."

"Mo ġraḋ Dé," arsa an rí, "mara dtagann an ḃean a ṫeastuiġeann uaimse i gcionn mo ċuid ba. Siúḃal leat liom anois go spáinid mé ḋuit cad ann ġeoḃfaiḋ tú iad."

Ṡiúḃladar leofa na ba amuiċ ar an talaṁ.

"Seo é anois an áit a ḃfuiḃearas tú aire dóḃa. Tá ġrúp fiċe taoḃ-istiġ annseo don ċlaiḋe. Má

75

ṫéiġeann aon bó liom ar a gcuid talṁan coinneoċaiḋ siad í agus sé a n-iarrfaiḋ mé ort gan aon bó liom a leiġ~~int~~ean ċuca."

Níl baoġal ar bí orm adeir Máirín

Ċuaiḋ an rí abaile annsin.

Nuair a ċonnaic Máirín an féar a bí ar ṫalaṁ na bfaiċe ċeaiḋ sí ⁊ leag sí bearna. "Ní béiḋ mo ċuid bó ag fáġáil ocrais ⁊ féar ċoṁ maiṫ taoḃ istiġ den ċlaiḋe ṫiomáin sí isteaċ a cuid bó

Níorḃ fada a bí siad istiġ nuair a ṫáinig an faiċe mór ⁊ ċosuiġ sé dá ḋtiomáint leis.

Cá bfuil tú dá dtabairt sin? adeir Máirín

Tá mé dá dtabairt liom ar ṗarcan tá siad ag iṫe mo ċuid féir

Ḋ'éiriġ Máirín ina seasaṁ bí slat draoiḋeaċta ina láiṁ. Buaileann sí buille di air ⁊ rinne sí carraig ḋe ċloiċ ḋe

Nuair a ḃí sé i n-am tráṫnóna ag siúl sí abaile a cuid ba

Connaic an rí na ba á dtiġeaċt 7 rinne sé iongnaḋ mór ċomh lán 7 ḃíodar

Máire a cailín, ar seisean le Máirín ínnis dú abaile cad sa gcoṁarsain ceann

Nár ḃ' sin é mo cuid oibre adeir Máire

Ṫéir a ṡuipéar d'ḟáig an rí amaċ

Tá mé sa teaċ seo leis an ḟad seo bliaḋanta. Níl aon oiḋċe d'ḟoin nac gcluinim trí ḟead, trí ġlaoiḋ 7 trí gáir ḋó tí anoiċ. Ní ċluinim anoċt aċ dá ḟead dá ġlaoiḋ 7 dá ġáir. Níl fios agam cén t-ádḃar

Á ṁ' dóċaiḋe gur ar baile atá ceann aca, adeir Máirín, ní ḟéadfaiḋ a ḃeiṫ sa mbaile i gcóṁnaiḋe gan dul ar cuairt i n-áit eigint

Is dóċaiḋe gurb eaḋ adeir an rí

Ḃí baramail ionnaiṫ aige go raiḃ rud eicint suas.

(Lá ar na ḃáraċ ċuaiḋ Máirín amaċ

77

le n-a cuid ba arís. Rinne sí an cleas céadna leis an dara faiche. Ṫáinig sí abhaile tráthnóna le na cuid ba. [illegible] sí [illegible] a ḟágáil a' [illegible] le haghaidh bainne na mba. [illegible] tar éis a [illegible] arís an dara hoíche

Ċuala mé dá ḟead, dá ġlaoḋ, dá gáire aréir [illegible] ach ní ċluinim anois ach glaoḋ fead 7 gáire 7 níl ḟios agam cén [illegible]

[illegible] ór, [illegible] ní ḟéadfaiḋ [illegible] a [illegible] sa mbaile i gcomhnaiḋe [illegible] ḋócas [illegible] ar baile [illegible] siad

[illegible] ḋócas [illegible] [illegible] bhí [illegible] ag go [illegible] [illegible]

D'imiġ le máirín lá ar na ḃáireaċ le n-a cuid ba. Nuair a ḃí sí ag [illegible] sí [illegible] [illegible] [illegible] Níorḃ fada a ḃí sí ar [illegible] an ḟaiġ

nuair a ṫáinig an faṫaċ ṁór ċuici.

Ḃí dóċaiḋ ar Sagarn gur í a ṁarḃuiġ
mo ḃéarn dreaċáir

Ḃí mé ar siúl 7 marḃóċaiḋ ċuġa ina
ċeann sin ag tarraingt slaitín draoiḋeaċta
agus ḃá ḃealaiġ, ~~ḃuille~~ ~~ar~~ 7 a d-éanaiḋ
carraiġe cloiċe dé ar nós gaċ ceann

Ḋiúiġ Máirín annsin 7 ṁór sgoṫ sí
go ndeaċaiḋ sí ag Caisleán na ḃfaṫaċ
Cuaiḋ sí suas ar barr a ṫriuileir agus
ṡuiḋ sí ċuas ar barr a' ṫriuileir 7
ḋearc sí síos. Ċonnaic sí máṫair na
ḃfaṫaċ 7 ba ṁór an ċailleaċ í 7 ingean
duiḃe ina suiḋeaḋ síos ar an ṫeallaċ
Máirín a ḃí ar ḋreiṡiúir na ḃfaṫaċ
Ḃuiġ a ṁáirín agus an ċailleaċ cuir síos
an pota, tá ocras orm go ndeanamuid
pota bracáin nuair nać ḃfuil an fear seo
a' teaċt abaile.

Ḋéiriġ Máirín 7 cuir sí an pota síos
nuair a ḃí an t-uisge te ċuir an ċailleaċ

79

min air. Nuair a fuair Máirín an ṁin air sgaoileann sí anuas an máilín salainn a bhí aice ann. Nuair a ċeap an ċailleaċ go raiḃ sé bruiġte ṫóg sí é. Nuair a ṡíl sí ċuid dhá ṫiṫe ḃí sé millte le suġáir ⁊ salann.

Measa a ḃéas sin. Bleasa ó inḋiu ar an ċailleaċ níor ġlan sí an pota ró nuair a ḃí sí dhá ċur síos, a' breiṫ ar an bpota agus a caiṫeaṁ amaċ a raiḃ ins an bpota ar a ġráta agus dhá ċur síos í féin arís.

Nuair a ġoiḋ sí síos é ⁊ nuair a ċuir sí min arís air sgaoileann Máirtín an ḟionnóg beagán eile salainn a ḃí aice anuas. Nuair a ṫóg an ċailleaċ é ⁊ nuair a ṡíl sí ċuid dhá ṫiṫe ḃí sé ċomh dona ⁊ ḃí an ċéad ċeann. Nuair a ḃlais sí dh'a níl ḟios agam sa doṁan céin ~~t~~uġdar mar bíos sí a ċuid greaċ ⁊ a' dearcaḋ

80

suas an simléar. Connaic sí Máirín an Ḟionnġa ina suidhe ar barr a' ṡimléir.

Gab' ċugainn anuas anuiso a pascail ar sua. Is ní a ṁarbuiġ mo ġruiḋ mac

Ṫáinig Máirín ċuice anuas.

Well anois tiubrais nuaċ an-báis dom-sa i leabaidh an báis a ġuiḋ ċuġa go mo ċlainn

Níl neart air arsa Máirín.

Bhí mála mór déanta de ġiascean bríġdeaċ ag a gcailleaċ. Cuireannuis Máirín an Ḟionnġa isteaċ ann. Ċroċ sí suas ar ṫaoḃ a balla é i ḟan ann anois ar an ċailleaċ go dtéaġainn ó na gceardċa go bfágaḋ mé suas [illegible] déanta 7 [illegible] [illegible] [illegible] go ndéana mé mion [illegible] de do cnámaiḃ.

Nuair a fuair Máirín an Ḟionnġa an ċailleaċ imiġṫe [illegible] sí [illegible] ag a' mála 7 cuireann sí inġean na

leig uait lean féin
bí ag imirt

caillíġe isteaċ ins a' mála 7 cat mór eile
a bí sa tiġ. Níor ḃ fada go dtáinig an
ċailleaċ. Tarraing sí tarraic den
ṡúiste ar an mála 7 buail sí é.
Ṫuit an mála sin balla anuas ar an
talaiṁ. Do ḃí ól ar an inġean. Meáin
tais ar an cat.

Níl aon ṁaiṫ ḋuit ar an ċailleaċ
ag béiceadaiġ ná ag meaingeaḋ ai' drantáil
nuair mion sporadán de go cnáimí
truiġ annsin.

Nuair a bí siad marḃ aice, anois adeir
sí tá mé sásta.

Arú adeir Máirín an ḃeannín arís
nuair ag éirġe amaċ as an gclúid, a'
tabairt buille dá slaitín draoiḋeacta duit
air a ḋéanam carraig eile de 'clóiċ dí.
Nuair a bí sin déanta aice ċuaiḋ sí 7
ṡiubail sí seomraí an caisleáin trí na ċéile
Connaic sí neart óir 7 airgid ins ċuile
seomra dár ṡiubail sí. Ċuir sí glas ar

na doirse 7 fuaiḋ sí abaile le n-a cuid ba
Nuair a d'airiġ an rí tarḃ a ġuirféir
7 ċuaiḋ sé amaċ. Ċuala mé aiṫriú arís
dá ḟead dá ġlaoḋ 7 dá ġáir. Ċuala mé
arís glaoḋ fead 7 gáir aċ anois adeir sé
d'éanam glaoḋ fead ná gáir ní ċluinim
ní cluinir, adeir Máirín 7 ní ċluinfiḋ
mé glaoḋ fead ná gáir uaṫa arís go
deo

Más fíor sin adeir an rí tá beirt mac
agam-sa insa' mbaile. Cuirfiḋ mé tallaċ
ar mo ḃeirt ṁac do ḃeirt dreiṡiṁ a ḟógraḋ
7 tiubraiḋ mé leaṫ mo ríoġamalaċt do
ċaoi ċeann aca. Tiubraiḋ mé sligeḃeaṫa
duit-se ċún a ṁaireas mé i n-aindiġ
leof.

Sin rud naċ n-iarrfaiḋ mise ort, adeir Máirín
fáġ do ċlann ṁac ríġ léofa. Tabair do
ríoġamalaċt do ceann aca. Tiubraiḋ mise
caisleán an ḟaiaiġ 7 talaim an ḟaiaiġ don
ceann eile. Nuair a ḃéas sin déanta

ġaḃfaiḋ mise abaile ⁊ tá teaċ agam ċoṁ ḃreaġ le ceaċtar aca.

Nuair a ḃí an ḃeirt ḋeiriḃéar pósta agus ċaon duine aca ina n-áit féin d'fága Máirín slán ⁊ beannaċt aca agus ṫáinig sí abaile. Ḃí mac ag an rí a ḃí imiṫe isteaċ na péagúin le fada ⁊ ṫáinig sé abaile. Nuair a connaic sé go raiḃ a ḋearḃráṫair i gcaisleán an fhaṫaiġ agus an ḃean ḃreaġ a ḃí pósta aige rinne sé iongnaḋ mór de. D'fhiafraiġ sé don ḋearḃráṫair cén ċaoi a ḃfuair sé na faṫaiġ marḃ ag an gcaisleán. D'inis an ṫaṫair dó faoi Ṁáirín an Ḟionnta.

Well adeir sé ḋ'Ḟiannan a dara béile a íosfas mise ar aon ḃord ná an dara hoíḋċe a codlóċas mé i naon leaba go bpósaiḋ mé í sin ó tárla go raiḃ sí ċoṁ maiṫ sin

Níor stop sé ariaṁ go dtáinig sé isteaċ ag Máirín an Ḟionnta.

84

beannuiġ sé ḋuit ⁊ beannuiġ sí ḋó.

An tusa an bean a ṁarḃuiġ na faiċisí agus a bfuil do dreiṫiúraċa pósta ag mo dreaṫáraċa?

Is mé go cinnte, ar sise.

Well a bpósfá mise anois ar garcon

Bfuil tú a ráḋ ar sise go bpósfá mo leiṫéidse do bean

Táim go cinnte ar sise is le [illegible] sin a ṫáinig mé annseo

Tá tú á tabairt tál ar mé a pósaḋ ar sise ins an ait gcompáraideaċ a bfuil mé ann

Táim ar garcon

Fan annsin go fóillín ar sí sise

Fuaiḋ sí isteaċ sa seomra ⁊ ḋúnaiġ an fonnaḋ duit ina cloiseann go tí bonn a coise ⁊ ní raiḃ gorm buí ag na dreiṫiúraċa eile béi cóṁ breaġ léiṫe. Nuair a ḃí sí réiḋ ġlanta ġleasta ṫáinig sí [illegible] aniar

Anois adeir sí a' ḃfeiceann tú mé?
Ní féidir adeir sé ġur tú atá agam leis
a ġcompáinéir sin
Is mé ar siúl 7 ní ṫuigfeá an fionnaḋ
go bráṫaċ anuas díom go ḃfáġainn
mac rí a ṫéarfaḋ toil ar mé a pósaḋ
leis an ġcompánaiḋṫe a raiḃ mé ann
Fuair siad 7 pósadar. Nuair a bí
siad pósta cuireadar síos an ceiṫeal
7 óladar tae 7 mara raḃadar pósta
tá súil le Dia agam go mbeiḋ muide.

An Máṁ 23. 8. 1933

ag an ḃfear a d'inis
máṫair an ḟionnaiḋ

Láṁ Ḋearg

Rí a ḃí ina ċóṁnaiḋe i bḟarraige na
Mainistreaċ. Ḃí sé pósta le banríoġain.
Rugaḋ mac dóiḃ ⁊ nuair a rugaḋ é ḃí
a láṁ ḋearg air. Ċuir an ṁáṫair miotóg
ar a láiṁ le eagla na daoine a feicfeaḋ
a láiṁ ré. Ní achar fada ina ḋiaiḋ sin gur
cailleaḋ a ṁáṫair. Pós an rí arís. Méaduiġ
an mac suas ina ṡtócaċ maiṫ. Ḃí sé
tógṫa le ṡaoġal ag an aṫair nuair a pós
sé arís. Ḃí clann ag an mbean eile
— an leasṁáṫair agus nuair a ḃí siad
ag gruaiċain ~~[illegible]~~ ċonnaic Láṁ Ḋearg
go raiḃ sórt concéit aice leis féin.
Ḃí sé suas ina ḟearóg ⁊ sí an ḃean
a ḃíoḋ air ag iṁteaċt a ḟeadaiḋ le n-a ċuí
ċuile lá. Lá dá ndeaċaiḋ sé amaċ
d'aiṫin sé naċ raiḃ aon ġráḋ aice
filleaḋ abaile go gcuirfeaḋ an leasṁáṫair
ċun báis é gur aiṫniġ sé go gcuirfeaḋ
sí ċun báis é leis an ngráin a ḃí aice air.

agus ~~gortuiġṫe~~ ar ṡaoṫar leis féin smaoiniġeas mé roimham go ḃfeicfiḋ mé cé ḃfuiġfiḋ mé sliġe ḃeaṫa níos ṡuaine ná a ḟillfeas mé ar an áit.

Ḋ'imiġ sé ⁊ níor stop sé ariamh go ndeaċaiḋ sé suas i ngar le Baile Áṫa Cliaṫ. Casaḋ feilméara ḋó. Ḋ'fan sé leis ar a ḃeaṫa. Insan am sin ní raiḃ aon ḃóṫar, ní raiḃ rogha i nÉirinn aċ fear sgéil ag imṫeaċt ó áit go háit. Bí an lá sin sgata mór fear ag obair ag an ḃfeilméara sin. Luaiḋ an fear sgéil ċarsa. Connaic an feilméara an fear sgéil ag casaḋ leis na fir. Glaoiḋ sé ċum a ndinnéir uile. Nuair a bí siad ina suiḋe ag an mbord ḋ'fiafruiġ sé díoḃṫa a raiḃ aon sgéal nua ag an ḃfear sgéil indiu. Ḋubairt siad leis naċ raiḃ aċ go raiḃ sé ag cur tuairisg a raiḃ ḟios ag fear ar biṫ cé raiḃ fear a ḋ'ugaḋ láiṁ ḋeas air go raiḃ a aṫair caillte ⁊ go raiḃ réiġiúnalaiċ

a ṫóir fágṫa aige. Ní fios cé raiḃ sé
Ċuala mé caint ar aḋaiġ an ḟeilméara
aċ níl ḟios agam cé h-é.
Ní ḟaca Cáit Ḃeag a ḃí 'na suiḋe
ag an mbórd aċ a láṁ a ċur suas
an ṁiotóg a ḃain sí agus a láṁ
a ġráḋaṫ ḋó. Nuair a ċonnaic an
feilméara an láṁ ċaiṫ sé é féin
ar a ḋá ġlúin agus ġlac sé míle
pardún faoin éagcóir a ḃí tugṫa aige ḋó
ó ṫáinig sé 'un a tíġe.
Éiriġ suas, arsa Cáit Ḃeag, mura ḃfuil
ceart a ḋul ar mo ġlúiní agus ní ṁuna
ní ḃéinn-se beo inniu agus ní ḃeaḋ ḟios
cé mbéaḋ mé m'aiṫreaċ anois. Aċ
anáraiḋ ġaḃfaiḋ mise ar an ngoirt
ċugam an ċéad.
D'fág sé slán ag ċonnaic agus an
ḃfeilméara leis an ainm a ḃí
sé a ḋéanaṁ ar a baile. Ḃí sé a'
tíġeaċt anuas go ḋtáinig sé go dtí

an áit a dtugann siad Tuaim air. Sin
am sin ní raibh i dTuaim ach talamh
garbh fraoigh mar bheadh talamh sléibhe
ann. Nuair a bhí sé a' dul thríd d'éirigh
girrfhiadh leis a' chú don ghirrfhiadh ⁊
mharbhuigh sí é. Nuair a tháinig sé
go dtí an chú ⁊ an girrfhiadh bhí an
chú ⁊ an girrfhiadh marbh. Bhí an oiread
dá chaitheamh ina dhiaidh air go ndearna
sé uaigh dí ⁊ chuir sé í. Chuir
sé tomba os cionn na con ⁊ an
an teach a [illegible] ainm a' [illegible]
i dTuaim indiu tá an tomba ar a
chúla go gcálgráid ⁊ sin é an t-ainm
ar tugadh Tuaim ar an mbaile.

Rinne sé ar an mbaile annsin ⁊
isteach ann. Am sin ní raibh aonach nó
margadh ceart i n-aon áit ⁊ ní raibh fios
céard cuid. Dá mbeadh bó capall nó caora
le díol agat chaithfeá imtheacht romhat
an casán go gceannaigheadh fear leat a

90

dteaghtóchadh a leithéide uaim. An lá a raibh
an rí a dul abhaile carádh an bearr fear
do 'na sheasamh ag argóinteacht. Nuair a
tháinig sé chuca d'fhiafruigh sé díobh
cén t-ughdar argóinteachta a bhí aca.
Ceannuigh mise bó inné ón bhfear seo
adeir Seann aca agus dubhairt sé liom
go bhfuigheadh sí ocht gcárt bainne 7
thug mé ocht bpunt dó. Nuair a thug mé
abhaile bhlí mé naoi gcárt uaithe 7 tháinig
mé inniu go dtugainn an punt ar ais dó
ní ghlacfaidh sé uaim é.

Ní ghlacfadh adeir an fear eile níor
bhlí mise riamh ach ocht gcárt uaithe
agus ní ghlacfaidh mé uait ach ocht bpunt

Anois adeir Lámh Dhearg adeir sé déanfaidh
mise fair play eadraibh. Déanfaidh mé
dhá leith d'ocht punt. Tabhair thusa leath-sobhráin
dó adeir sé leis an bhfear a cheannuigh
an bó 7 coinnigh féin an leath-sobhráin
eile.

Sin fair play ar siadsan ní féidir a dul ṫairis. ~~Sin~~

Coiriom bliain ⁊ an lá indiu adaṁ Láiṁ Ḋearg beiḋ aonaċ ins a gróta seo. Díol ṁisa asal nó do ċapall ⁊ ceannuiġeaḋ seisean é Ceannuiġ ṁisa ċoṁ saor agus a féadfar ní, ⁊ díolaiḋ seisean ċoṁ daor agus féadfar sé ⁊ ní béiḋ níos mó ann Caiṫfiḋ ċaon duine ṫigéaċt suas aige, ba ṡin é an ċéad aonaċ a ṫáinig ariaṁ i n-Éirinn agus sé an tiġeadh a ngaḃ aonaiġ air mar ġeall ar an 'fair play' a ngaḃ ann.

Ṫáinig Láiṁ Ḋearg abhaile annsin go dtí teaċ a aṫar. Bhí an leas-ṁáṫair agus an ċlann uile go léir i n-uiġe ⁊ gan aon ṫuairisc aca mar go raiḃ fios aca go raiḃ sé ag teaċt go raiḃ an ṁóḋ-ṫamalaiṫ a ḋul dó, le grádh ar ḋ'imiġ siad ċuil sceaġas sé. Caiṫ sé seaċtain i gcaisleán a aṫar gan

duine ná deoraidh aige ach é féin. Faoi
ceann sgathaimh thóg sé sreathaí braoine
dá chomhluadar leis. Tháinig goin ar
ceann de na braoine tar éis a bheith
sgathamh ann agus níorbh féidir leis leigheas a
fháil fhagháil. Oidhche dá rabhadar ag ithe
suipéar chuaidh an solus as. An fear a
raibh an goin air nuair a fuair sé an
solus as chuir sé a lámh anonn ar
mhullach an fhir eile go bhfaghadh sé fear a
bharr le n-ithe mar bhí an goin mór air
d'aithnigh an fear eile é pé bith cén t-ainm
a bhí ina láimh aige bhuail sé ar a' mhéir
é agus ghearr sé é. Tháinig náire ar
a bhfear agus d'éirigh sé i mbarrachaibh agus
chuaidh sé amach. Bhí greim ar a mhéir
aige agus bhí sé a' tabhairt fola. Shiubhail
sé roimhe le taobh na mainistreach fhad is
fuair lasrach sgurdhe agus a chuimhne
ar an a' chaoi Síorghuidhe agus ar an maighdean
bheannuighthe nuair a chuir aníos

tríd an talaṁ a sgoltar m'ocras anois.
Ḃí sé a craṫaḋ na méire ⁊ ní raiḃ aon
spota a raiḃ deor dá ċuid fola a ṫuitim
nár raiḃ ruḋ éigin a' fás. D'ainiġ sé
ruḋ éigin a' fás le taoḃ a ċorgáí. Ċuir
sé síos a láṁ ⁊ d'ainiġ sé blais ⁊ d'iṫ
sé ruaspine dí. Nuair a ḃí sin iṫte
aige ċuir sé síos a láṁ arís ⁊
ṫarraing sé arís ⁊ ṫáinig an
ruta ⁊ uair a ḃraḋ cuaslán ḃataí
aníos leis. Ċoin luaiṫ ⁊ d'iṫ sé an
ċéad ċeann aca ḃí a ġoin sgoṫía
ḃí sé ċoin slán ċoin follain le aon
ḃréaġaṁ riaṁ san gcolainne ⁊ sin é
an áit ar ḟás an ċéad ṗrata ariaṁ
i nÉirinn

Saṁáin 23. 8. 933.

94

Mám Tuirc — An bealach siar is aniar

Tháinig Torc aniar ⁊ chuir sé trí léim nuair a tháinig sé go barr an chnoic agus ghearr sé an talamh roimhe. ⁊ tá na trí ċuillaí ⁊ ina na trí log le feiceál ag fear ar bith a ṫéigheas an bealach isir an tír a dtugann siad Mám Tuirc air idir Gleann Glas ⁊ Gleann Creamhain. Sin é an t-ugdar a bhí le Mám Tuirc a ṫabhairt ar Mám Tuirc.

Bhí an bealach a ċuid siar is aniar ann sul dá raibh bóthar sa tír. Bhí an casán aniar tríd Gleann Glas aniar tríd a' gCorr soir ⁊ anuas Mám Cloch a luaigh. Sin é an sean-Mám. Sé an bealach eolais a bhí aca clocha bána a bheith ina seasamh ar ṫaobh an ċasáin. Bhíodh na clocha bána abhfad óna chéile. Bhí an casán a ċuid soir Dubhaiteasa baile an Tobair ⁊ treasna baile an Dubhloch ⁊ síos an ~~Mhachaire~~ Cualann, baile ar ċúlaibh na Fairche. Tá cuid de na clocha bána le

feiceál mór sa ngleann glas. Ní raibh cóir ná gléas iomċuir ag imṫeaċt san am aċ capall diallaite. Cuirfeaḋ fear srathair ar capall, buailfeaḋ sé siar Máim Tuirc go Cloigeann. Ṫugaḋ sé ualaí sgadán aniar leis ar a capall go ndíolfaḋ sé ar an aonaċ iad. Ċonnac m'aṫair is mo ṁáṫair iad.

Madraí allta

Bhí fear as Iorras Mór ag teaċt ón aonaċ. Bhí sé a dul anonn tríd Ḋubhaicín i mbaile a Drungann siar baile an Tobair ar lean dá ṁadra allta é. Ṫáinig siad roimhe. Bhí páipéar aige agus ṫug sé carraig dóibh de. Leanadar dó a bfaingil ina ḋiaiḋ arís. Ag dul anuas Máim Cloċ a luiġ d'fhág páipéar eile ina ḋiaiḋ. Ṫug sé carraig eile dóibh sin. D'imṫiġ sé leo agus níor leig an faitcíos dóib dul ina ġoire ní ba ṁó aċ bíodar i gcóṁnaiḋe a teaċt

i ndiaiḋ a ṡálaí. Ní raiḃ aon teaċ i ngoire
ar an mbealaċ le go ngaḃfaḋ sé isteaċ
ann 7 ḃí sé a ḋul siar bóṫar Ṁáṁ
Éan i n-áit a ḋtugann siad Log Ṁuiriḋeaċ
air. Ḃí ocht gcinn aca ina ḋtaiḃ
annsin. Caraḋ cró mionnán nó uan
ḋó, bracá. Ruġ sé isteaċ uaṫa ann.
Ċaiṫ sé annsin an oiḋċe go ḋtáinig
an lá air. Nuair a ḋúisiġ sé amaċ
ar maidin ḃíodar ar fad imiġṫe aċ
aon ċeann amáin. Ṁarḃuiġ sé ~~é~~ é
sin ṫuit ar sgaṫ sé leis. Le faitċíos
naċ gcreidfeaḋ na daoine gur ṁarḃuiġ
sé é, ṫug sé a ruball 7 a ṫeanga go
hIorrus Ṁór siar.

Ḃí an t-aṫair 7 garsún de ṁac leis
ag imṫeaċt trí sléiḃ i n-aice le Néifin
i ḃfad ó ḃaile. Ċonnaic siad cúig maḋra
allta a ḋeanaṁ orṫa. Dubairt an t-aṫair

97

leis an ngarsún go raibh an madra allta a'
tigeacht 7 rith. Ritheadar 7 go [illegible]
[illegible] carraig mhór dóibh i lár an tsléibhe
Chuadar isteach ar mhullach na carraige
Níl ann ach go rabhadar suidhte nuair
a bhí an madra allta chuca. Bhí sé
ag iarraidh léim chuca ach [illegible] sé air.
Bhí an ghráinneóg a tigeacht 7 bhí an
madadh i gcomhnaidhe ag [illegible] dul
chuca. Caithfidh mé dul a chaitheamh
cuige adeir an t-athair leis a' ngarsún
nó ní fágfa mé féin [illegible]
Mara a Dhaidí adeir an mac ná
caith ach glaodh ar an gcú [illegible].
Cén mhaith ann glaodh air. Tá
sé rófhada uainn. Ní chloisfidh sé mé
Faoi cheann [illegible] [illegible] sé
go gcaithfeadh sé siúl [illegible]
Ar mo chonsiance a Dhaidí adeir an
garsún feicim rud ag tigeacht a'
[illegible] cois an áit mar bhí rud

anáirde sa tsléiḃ.

Níorḃ ḟada go dtáinig an ċú ḋuḃ. Nuair a ċonnaic an madra allta í rith sé ar siuḃal. Lean an ċú ḋuḃ ḋó agus ba ar n-a ḃárrai ḃí an ṗéire aca ḃáiḋte i loċ Dearg — Loċ Dearg na naoṁ. Sin é an ceann deiriḋ aca a ḃí i nÉirinn

Máın 23. 8. 1933

Mar fuaireas an Sgéalaiḋeaċt (Míċeál Breaṫnaċ)

Bí teaċ mór fairsing ag m'aṫair agus
bíoḋ daoine a' tigeaċt ar áirneán san oiḋċe
a' seanċus ⁊ a' sgéalaiḋeaċt. Seán Pádraic
Ó Maiġ, bí seanċus mór aige is minic adubairt
sé liom go n-innseoċaḋ sé mórán dom
aċ go raiḃ cuimhne ro-ḃeag agam. Bí
sé féin ina sgoláire. Bíoḋ sé ag imṫeaċt
ina sgoláire boċt. Níl mórán níos inbéarlaim
nár siubail sé ⁊ bí an seanċus aige
ar ċuile sórt níḋ.

Míċeál Seoige ar an mBaile bí sgéalta
aige ⁊ cuid ṁaiṫ.

Brighid Ní Ṁaoilruaiḋ bí an-ċuimhne ar
sgéalta aice.

Caiṫríona Nic Ceannráġ (Ceannraic Sṫiḃnen)
bí an seanċus ar an seanṫsaoġal aice.

Is aċa sin is mó a ċuala mé na
sgéalta ⁊ an seanċus.

23. 8. '37

Na Máiġistrí Sgoile a bí sa Máim

Nuair a bí an sgéalaiḋe Míċeál Breaṫnaċ ina ġasúr bí máiġistir sgoile i nDoir na Cille 7 mac leis an Máim 7 é i mbun sgoile ann. Bí sé oilte sa mBéarla 7 san nGaedilge. Bí dreaṫáir ag Míċeál a bí ceiṫre bliana níos sine ná é agus d'freastal sé an sgoil ċuile lá go raib sé ina sṫócac. Maiṫ bí a ṫeoċ air. Bí sé go maiṫ sa mBéarla agus san nGaedilge i ndon an dá ṫeangaiḋ a léiġeaḋ. Ċuaiḋ an dreaṫáir seo go Chicago agus d'éiriġ leis go maiṫ ann. Tá sé beo fós 7 mac leis ina ṡagart sa Ċumann Íosa 7 beirt iníon ina ndliġeaḋóirí.

An sgéalaiḋe féin ní raib sé aċt dá bliain a freastal na sgoile nuair a cailleaḋ an máiġistir. Ó Conneaġáin a bí ar an maiġistir sin. Is cosaṁail go mba Gaedil dílis a bí ann mar an ḋalta sin aċt a ċuaiḋ go Chicago bíoḋ sé ag obair ar son Connraḋ na Gaedilge ṫall.

101

Nuair a cailleaḋ Ó Coinneagáin bí Lord Ardilaun
ag iarraiḋ beiṫ ina stiúrṫóir ar an sgoil
ó ba é an tiġearna talaṁan é. Ní ġéillfeaḋ
an sagart paróiste dó — bí Mac Éil ina
Árdeasbog san am. Nuair naċ ngéillfeaḋ
an sagart don Tiġearna Ardilaun níor
ceapaḋ múinteoir ar bıṫ don sgoil go
ceann aċair ḟada. Táinig Constabla go
Tír na Cille a raiḃ bean aige a bí ina
máiġistreas sgoile. Ċuir an sagart ag
múineaḋ sgoile í. Ċuir Ardilaun amaċ
í agus bí an sgoil dúnta fad tamaill
eile. Annsin ceapaḋ fear darb ainm
Ó Tuaṫail as [illegible] don sgoil.
Múinteoir cliste a bí sa [illegible] agus
tóġa Gaedilge ⁊ Béarla aige. Bí sé i
dTír na Cille gur briseaḋ é. Annsin an
Land League bí an tír gríosaiġe go
mór. Tá aonaiġ an ḃliána cuireaḋ
dream saiġdiúirí aníos as Gaillimh le
sgannraḋ a ċur ar na daoine. Bí

ar bord soiṫiġ a ṫáinigeadar ó Ġaillimh
go dtí an Máim. Bhí píolóid ar Ġaillimh aca
Maraċ go raiḃ ní ḟéadfaidís ṫeaċt
ḋḟanadar sa Máim go dtí an oiḋċe.
Caṫaiḋ an píolóid leis an máiġistir scoile
Ó Tnúṫail ⁊ le beirt eile san oiḋċe ⁊
é a siubal leis féin. Ḋionnsuiġeadar é
⁊ buaileadar é faoi an soiṫeaċ
a ṫabairt ó Ġaillimh leis na saiġdiúirí
ḋáiriġ sé Ó Tnúṫail ⁊ fear eile.
Rinne sé sgéala orṫa. Cuireaḋ dlíġe
orṫa ⁊ cconntuiġeaḋ an máiġistir sgoile.
Fuair sé áicor i bPríosún ⁊ briseaḋ
ar an sgoil é. Bhí an saol gan máiġistir
arís agus ní ḋeaċaiḋ Míċeál Breaṫnaċ ar
sgoil ní ba mó. Bhí beagán béarla foġluimṫe
aige aċ ba beag é. Tá sé i ndon an nuaċtán
a léiġeaḋ aċ níor foġluim sé léiġeoireaċt
Gaeḋilge ariaṁ. Is ón sgoláire boċt Padraic
Ó Niaḋ, ó Míċeál Seoige, ó Briġid Ní Madruaiḋ,
agus ó Caiṫríona Mhic Ċeannraiġ a ḟoġluim sé

an seanċus agus na sgéalta

Ó Tuaṫail nuair a ḃíoḋ ar an sgoil é i dTír na Cille d'iarr muinntir an ṁáma an sgoil a ċur ar bun dó féin agus ġeallaḋar cuidiú leis. Ċuir. Ċuir sé sgoil ar bun ag an séipéal i mBéal Áṫa na mBreac 7 ba iomḋa sgoláire maiṫ a ṁúin sé. An ṁáiġistir a bí ann. An dreaṫóir ab óige a bí ag an sgoláirí bí sé ag dul ar sgoil ag Béal Áṫa na mBreac ag Ó Tuaṫail go dtí go raiḃ sé 'na ḟear. Anois ċuaiḋ sé go Chicago. Cuireaḋ i n-ospidéal é an ar ḃuail fiaḃras é. Bí sé ar an gceaṫraṁaḋ urlár. Le teann an fiaḃrais léim sé amaċ an ḟuinneoig 7 ṫáinig sé anuas ar lár na sráide ón gceaṫraṁaḋ urlár sin léim sé. Níor marḃuiġeaḋ é aċ gortuiġeaḋ go mór é. Ṫáinig sé abaile go dtí Micéal. Aċ níor ṁair sé aċ dá ḃliain gur cailleaḋ é.

Ḃí Míċeál Pórtar san am ar ṫáinig an [illegible]
abaile. Ḃí beirt ċlainne aca. Ní raiḃ an
saoġal [illegible] aige. Dubairt sé go raċaḋ
sé go Sasana a' saoṫrú. Ó ċarla fear
na mbaile aige, ċuaiḋ. Ċuaiḋ sé go Jarrow
agus ċaiṫ cúpla bliain ann. Ṫáinig sé abaile
arís agus d'fan sa mbaile go dtí 1914. Ḃíoḋ
sé i na ċeann ar leiṫ oibre ar na bóiṫre.
Ḃí mac aige timċeall seaċt mbliana
déag agus d'éaluiġ sé go hAlbain. Ḃí
faitċíos an domhain ar Ṁíċeál go dtógfaiḋ
[illegible] Sasana é mar ḃí gráin aige ar
an gcóta dearg agus lean sé an mac go
hAlbain. D'fan sé i nAlbain seaċtain
é féin agus an mac ag obair i n-éinfheaċt.
Ní raiḃ an páiste go maiṫ ann agus
d'imiġ an beirt aca go Jarrow agus
fuaradar obair ann agus ḃí cúpla pinginí
sa tseaċtain dóiḃ [illegible] féin ann.
Cailleaḋ an mac i Jarrow. Ṫáinig an t-aṫair
abaile le [illegible] anáṫ sé ó ṡoin

13. 8. 1933

Is sgéal fada aige faoi'n mac sin.

An Sgéalaidhe i Sasana

Nuair a ċuaiḋ Micheál Breaṫnaċ sgéalaidhe go Sasana ní raiḃ sé i n-ann an páipéar a léigheaḋ aċ go dona. Bhíoḋ sé ag iarraiḋ páipéar a léigheaḋ san oidhċe san teaċ lóistín a raiḃ sé aċ ċaiṫfeaḋ go leor de na focla air. Bhíoḋ duine eile sa teaċ lóistín a léigheaḋ an páipéar ós árd 7 na focla a bhíoḋ cruaiḋ ar Ṁicheál ċloisfeaḋ sé iad dhá ráḋ ag an duine eile seo. Léigheaḋ sé an páipéar annsin ar ais arís dó féin 7 bhíoḋ na focla cruaiḋ aige. Ċeannuiġ sé copybook agus bhíoḋ píosaí Béarla dhá sgríoḃaḋ as an bpáipéar aige san oidhċe agus é ag iarraiḋ Béarla a ḟoġluim.

Is dóiġ leis gur caillteanas mór dó gan bheiṫ i n-ann Gaeḋilg a sgríoḃaḋ 's a léigheaṁ. Ġoill sé go mór air nár éiriġ leis an sgoláireaċt ḟaġáil mar fuair an dearbráṫair ba sine 7 an dearbráṫair ab óige. Aċ níor leigeas (?) sé an Ġaeḋilg ṫairis. Bhíoḋ cluas air ag éisteaċt leis na sgéalta agus ċleaċt sé cuiṁne a ċoinneál orra. Ba ṁór an cleaċtaḋ don cuiṁne é sin

106

Ís beag feiḋm a baintear as an gcuiṁne ins na sgoileanna mar a baintí fadó. D'ḟógair na sgéalta, na dánta, na haiṁráin, ⁊ an teagasg Críostaiḋe don ċultúr Gaeḋealaċ agus ċoinniġ na daoine iad sin gan ~~[illegible]~~ aon sgoil a ḃeiṫ aca, agus ċoinniġeadar an ceol. Do réir mar ḃí ag éirġe leis na sgoileanna ḃí sgéalta ⁊ dánta, aṁráin ⁊ ceol a' dul ar gcúl agus tá an meaṫ i gcoinnaiḋe ar siubal ⁊ ḃeiḋ sé ar siubal go mbaintear feiḋm as an gcuiṁne i gcúrsaí foġlumṫa. Tá seandaoine fós ann a ḃfuil an teagasg Críostaiḋe de ġlan-ṁeabair aca.

Nac mó go mór an léiġeann atá ag Mícéal Breaṫnaċ ná ag fear maise dá coiṁeád a ṫógáil le béarla.

Ba ṁaiṫ an áit an Máam ariaṁ le haġaiḋ sgéalta ⁊ seanċus. Ḃí sé ar an mbealaċ ón [illegible] siar go ḋtí Iarṫar Conamara. Na bádóirí ó Ġaillim ḃídís ag fanaċt cois-oiḋċe ann [illegible] Domnall Ó Finn ann

24-8-33

Iomán geal   white trout   M. Breathnach - Máim
Breac Rua

Gealla Rua   breac rua beag coṁ mór le breacán
raiḃleaċán   sprat
Róisteaċ   Roach.

Scriúd = snáṫad mór i fuaġáil
fac "Biorán fuaġála".

fear ḋuḃ dúċ mór láidir
tonnóir (bunnean)

Uaṁain Ṫalṁana

Tá uaṁain ṫalṁana i nGleann Fada le hais an Ráṫa an Ġleann, tá sé ráite go bhfuil an uaṁain ṫalṁana ag dul síos go dtéiġe sé faoi Ċaisleán na Circe. Uaiḋ sin tá sé a' dul amaċ go dtéiġe sé go Druim Snáṁa. Tá fuaġaiḋ annsin mar a ḃeaḋ daoine a' dul síos 's aníos ann sa tsean-ṗáirc. Tá sé ráiḋte go bhfuil sé a' dul go dtí Poll na gColm i gCunga. Is ann atá a ċeann amuiġ le feiceál.

Uaṁain Talṁan fíor na Lí   14. 11. 1933
in aice leis an Dún, ar bruaċ na habhann
Tá an Dún ar an léargaḋ

Uaṁain Talṁan i nGleann Glas

108

Tobar Beannuighthe

Tá tobar beannuighthe i nDruim Bhráin a dtugann siad Tobar Éinne air. Bhíodh daoine a' tabhairt turais annsin go tréan sa tsean-saol. I n-aimsir Chaiptín Bhláca ní raibh mórán daoine timcheall ar nós tompuig ina jumper. Bhí dá bhreac insa' tobar. Thug ceann de na jumpers leis ceann de na bric agus chuir sé ar an tine dá róstadh é. D'fhág an breac céin tine nuair a thangthaig an tine leis agus fuaidh sé sa tobar arís. Bhí lorg an tine dóighte ina dhá sliseog ar a leath-taobh (leataobh). Níl fear nó bean a théigheadh a' tabhairt turais ag an tobar nach bhfeiceadh an breac ina bheatha. D'iompuigheadh sé féin ar a leath-taobh le snámh ~~[illegible]~~ dófa céin rósta a fuair sé. D'imigh an breac i gceann bliana. Níor facthas ó shoin é. Thainig breac ann,

níl iongnaḋ ar biṫ agam innte.

d'imṫiġ ag gíumpáil agus léagadar amaċ trí ċéile.

14. 11. 33

Mac Ríġ na hÉireann ⁊ an Capall Draoiḋeaċta

ón mBéarla

Bhí rí in Éirinn fadó ⁊ bhí triúr iníon agus aon mhac amháin aige. Tháinig triúr fear aon lá amháin ag iarraiḋ an triúr iníon air. Ins an am sin ní ġabhfá ag iarraiḋ puinn ar biṫ ar rí nach dtabharfá bronntanas ċuige. D'fhiafruiġ an rí de ceann aca céard a bhí aige. Dubhairt an fear go raibh clog. "Má ḃuaileann tú é ar ṡráid a' margaiḋ ní ċloisfiḋ aon náṁaid ċoiḋċe ṫú ar do ċuid talṁana nach mbuailfiḋ an clog," adeir an fear.

"Ġeoḃfaiḋ tusa ceann aca," adeir an rí.

"Céard tá agat-sa?" adeir sé leis an dara fear.

"Tá corlaċ agam," adeir sé, "ní ċloisfiḋ aon náṁaid go deo ṫú ag clagaireaċt ar

do ċuid talṁana nać nglaoiḋfiḋ an coileać."

"Geoḃfaiḋ tusa ceann eile," adeir an rí.

An tríoṁaḋ fear baḋ é an fear ba sine agus ba ġránna ar fad aca é. D'ḟiafruiġ an rí ḋó céard a ḃí aige. D'ubairt sé go raiḃ capall.

"Áit ar biṫ a dtiuḃraḋ tú a ṫógais ġeoḃfaiḋ sí ann ċoṁ luaṫ leis an ngaoiṫ ṁárta!" adeir an tríoṁaḋ fear.

Ḃí lad óg de ṁac ag an rí. Nuair a ċuala sé an focal d'éiriġ sé agus ċuaiḋ sé de léim ar an gcapall. D'imṫiġ an capall mar an aer. Ḃí sé ċoṁ héadroṁ is go raiḃ sé ionann is a ḃualaḋ a ċloigeann ar na péatra.

"Tá mé réiḋ anois," ar seisean "teacht arainn!"

Ṫosnuiġ sé a léimniġ ar an ċapall. Caṫaḋ grapa leis ar a' nguailinn agus ḃrúiġ sé air. Ṫosnuiġ an capall ag rith go dtáiniġ sí anuas. 'Sé an

Ach arís éiriġ sé ar ṁullaċ caisleáin. Nuair a ṫáinig sé ar ṁullaċ an ċaisleáin bhí staiḋre anuas le taoḃ an ċaisleáin agus ṫáinig sé anuas. Inġean rí a bhí ins an gcaisleán. Ċuir a hatair ann í le faitċíos go n-éireoċaḋ timpiste ar bit dhi, go dtiubraḋ aon duine uaiḋ í gan a ċomairle. Nuair a ṫáinig mac a' rí go dtí an doras ċonaic sé uaiḋ isteaċ í. Bhí mná coimdeaċta dá ~~coimeáda~~ cuimlódair aice i ngairdín ar garda naċ leigfeaḋ aon duine isteaċ gan cead a' rí. Ṫáinig mac rí na hÉireann, ruig sé ar a ġairdín agus bain sé a ċlaiḋeaṁ de. Fuaiḋ sé isteaċ agus ṡuiḋ sé síos le na hais. D'imṫiġ an gairdíneoir. Ċuaiḋ sé go dtí an rí. Duḃairt sé leis go dtáinig fear isteaċ, gur ḃain sé a ċlaiḋeaṁ de, "ɫ tá sé ag coimeád cuimlódair le tuiġsin anois"

Nuair a ċuala an rí é sin níor ḟan sé(?) dtagaḋ sé ac breiṫ ar a ċlaiḋeaṁ

taoḃ taoḃ

"Dar m'fhocal," ar seisean, "bainfidh mise an cloigeann de le mo dhá láimh féin."

Nuair a tháinig an rí go dtí an caisleán d'fhan sé i gcúl thiar ó an sgálán.

sgálán screen

"Mo ghrádh thú agam," adeir sé, "mara a bhfuil mé ag ceapadh nach bhfuil mé 'n fhear chomh maith leis, gur fearr dom é a thógáil sibhialta go maidin."

Chaitheadar an oidhche sin ag caint le chéile go sórtamhail greannmhar le chéile.

D'fhiafruigh an rí dhe ar maidin cén chaoi a bhfuair sé ann féin thígeacht go dtí an inghean gan a chomhairle.

"Níl iongnadh ar bith ann-sa i n-Éirinn thígeacht in a láthair agus níl mé ag iarraidh comhairle ort."

"Mara mbéidh tú in ndon an fear is fearr dhá mo chuid saighdiúir a chomhrac i mbárach," adeir an rí, "bainfidh mise do cheann is do choimeád braighdeach."

"Ná bac leis an bhfear is fearr," ar

113

ḟeiscean; ach tabhair leat d'árm capall ar fad agus mara bhfuil muise i ndon iad a ċroḋ ní fear mé."

ḋéanaiḋ

"Déanaiḋ sin," adeir an rí.

Ċuir sé fios ar a ċuid árm capall trí na ċéile ⁊ ṫáinigeadar ⁊ láṫair.

"Anois," adeir an rí, "gaḃ anaí agus tóg do roġa capaill asta agus ġeoḃfaiḋ tú í."

"Ní ḟeicim-se capall ar bith sásaí maiṫ annsin le m'aġaiḋ," ars mac Rí na hÉireann.

"Cé ḃfuiġfiḋ tú do ċapall duit?" adeir an rí.

"Tá mo ċapall féin ṫíos ar ḃarr an ċaisleáin," adeir sé. "Cuir ceiṫre fear suas ina coinne agus tabhraiḋ siad anuas ċugam í."

Ṫug siad anuas í.

"Tabhair ordú do do ċuid fear fáinne a ḋéanaiṁ ṫart timċeall na páirce ⁊ feicfiḋ tú gur gearr a ḃéas

tríoċú = tríoċa

mise a' dul tríoċú."

Ṫuig sé sin dóḃa.

Ċuaiḋ mac Rí na hÉireann ag marcaiḋeaċt ar a ċapall. Ṫug sé ugaiḋ an ċapaill ar a mbaile. D'éiriġ an capall mar ḋ'éireoċaḋ éan. Ní raiḃ ḟios ag an rí ná ag é n-a ċuid saiġdiúir cé ndeaċaiḋ sé. Níor stop sé ariamh go dtáiniġ sé abhaile ag a aṫair. Bhí fáilte mór ag an aṫair roimhe. Síl sé nár ḃfeicfeaḋ sé 'coiḋċe é.

"Cá ḃfuil a' fear ar leis an capall?" arsa an mac

"Tá sé ṫíos i bpríosún a'm-sa," arsa an t-aṫair, "agus sin ní ḟágfaiḋ sé é a mbaḋ fada geárr é go dtagtá-sa abhaile"

"Sgaoil amaċ é," arsa an mac, "tabhair cead a ċoise dó."

Ṫug mac Rí na hÉireann i ngráḋ leis a mbainríoġan óg agus ṫug sise

115

ngráḋ leis. Ar maidin lá ar n-a
ḃáraċ d'imṫiġ sé agus níor stop sé
go ndeaċaiḋ sé go dtí í arís. Nuair
a ċonaic an saiġdiúr a' tíġeaċt é ṙiṫ
sé le sgéala go dtí an rí.

D'fiafruiġ mac rí na hÉireann den
ḃainrioġain óg a raiḃ sé ṫársa
ar ṫíġeaċt leis go hÉirinn agus duḃairt
sí go raiḃ.

“Téiriġ ar mo ċúla,” ar seisean.

Níl ann aċ go raiḃ sí ar a ċúla
nuair a ḃí an rí agus an ḃainrioġan
a' tíġeaċt go dtí iad. Ḃfacaiḋ ~~[illegible]~~
go dtáinig míuġsam mór ar a
mbeacan óg nuair a ċonaic sí a máṫair.

“Silfeá naċ ḃfuil aon fonn ort
a ṫíġeaċt,” ar seisean.

“Ó, tá,” ar sise, “ní ṫagarfaiḋ mé
ċoiḋċe leat.”

Níor stop sé ariaṁ go dtáinig sé
a ḃaile go teaċ a aṫar

Ċuaiḋ sé isteaċ i ngáirdín a aṫar, é féin agus an ḃainríoġan óg.

"Fan annsin anois," ar seisean, "go dtaga mise ċugat. Ní maiṫ liom ṫú a ṫabairt isteaċ ag m'aṫair gan scéal a ṫabairt dó go ḃfuil tú ag teaċt. Níl an teaċ faoi réir agus tiocfaiḋ mise i do ċoinne."

Cé ḃeaḋ ag siúbal ṫart an gáirdín aċ an ~~fear sí~~ fear a ṫug an capall ag Rí na hÉireann. Ċuaiḋ ~~an fear sí~~ sé ag marcaiḋeaċt ar an gcapall.

"Téiriġ ar mo ċúla," adeir sé ~~arsa an fear sí~~ leis an mbainríoġan óg.

"Ceal naċ ḃfuil teaċtaire ar biṫ ní ba ġeanamla ná ṫusa le teaċt faoi mo ċoinne?" adeir an ~~ḃ~~ḃainríoġan óg.

"Tá," ar seisean, "aċ níl fios briġ an ċapaill ag aon duine aċ agam-sa agus aige féin agus sin é

ḋéine an t-ugdar ar ċuir sé mise faoi do ḋéin."

ġlac

"Ṫóg sí sin uaiḋ 7 fuair sí ar a ċúla. D'iompuiġ sí a capall agus níor stop sé ariaṁ gur ṡroiċ sí na domhan ṫiar. Ḃí arm rí an domhain ṫiar amuiċ. Ċonaic siad an sean-ḟear seo 7 an ḃanríoġan óg ina seasaṁ i bḟáire le taoḃ sceiċe. Ṫáinig siad go dtí é 7 d'fhiafruiġ siad de cé hé féin ná cé hí sin a ḃí leis.

'Sin í mo ḃean', ar seisean

'Ṫug tú t'éiṫeaċ', ar sise, 'ní mé do ḃean.'

Rinne siad príosúnaċ de féin agus d'imiġ féin. "Caiṫfiḋ siḃ ṫíġeaċt i láṫair an rí", adeir na saiġdiúir. Ṫugadar i láṫair an rí iad. Ṫug an rí isteaċ leis an mbean óg. Cuireadh an capall ar stábla agus cuireaḋ an sean-ḟear i bpríosún. Nuair a ṫugaḋ isteaċ ise ṫug sí uirṫi féin naċ raiḃ meaḃair ná réasún aici. Ḃí sí a' tarraingt an

dá ġoin

Ḃadaiġ dá craiceann ⁊ an ġruaġ dá ġoin
Ċuir Rí an Doṁain ṫeaċtaireaċt i gcoinne
í ⁊ ḃí sé á ṫabairt aige ḋuiṫe. Ċuir sé
gairm sgoileaṁail ar fud an oileáin á
ṫóraiḋeaċt doċtúirí a leigeasfaḋ í.
Ḃí sé á ṫabairt a ṁeaḋċan féin dóiḃ
agus leaṫ a ríoġaċt do ḋoċtúir a ḃí
a leigeasfaḋ í. Ḃainfeaḋ sé an ceann
ḋe fear ar ḃí a ḋéarfaḋ go leigeasfaḋ
sé í, mara ndéanaḋ sé aon maiṫ ḋuiṫe

Nuair a ċuala mac an Rí amaċ
ní ḟuair sé capall ná bainríoġan
roiṁe san ngáirdín. Ḃí ḟios aige go
maiṫ gurb é an Sean-fear a ċaraḋ
leis a ċroiḋe ar siuḃal í.
D'imṫiġ sé roiṁe mar a ḃeaḋ fear ar
a ċeall ann ó ḃaile go baile agus ó ṫír
go tír agus ó [illegible] cnuic ar ṫaisteal
ar ḃí a ḟáġail uirṫe. Níor stop sé
ariaṁ go ndeaċaiḋ sé don Doṁan Ṡiar
Ṫáinig sé isteaċ isteaċ annsin agus

Ḋiarr sé lóistín agus fuair sé é ó fear a tiġe ar an margaḋ an lá sin. Ċruinniġ muintir a' baile isteaċ ċuige tar éis na hoiḋċe á' cur tuairisg faoi'n margaḋ agus a raiḃ aon sgéal nua aige.

"Níl," ar seisean, "aċ tá an rí an-ḋona."

"Céard tá air?" adeir ceann de na fir.

"Tá," ar seisean, "nuair naċ ḃfuil sé á ḟáġail aon duine a leigeasfaḋ an ḃainrioġan ó'n ló a ṫógaḋ i ḃpriosúnaċa iad. Tá sí á stróiceaḋ na gruaige ḋá ceann agus níl aon tsnáṫa éadaiġ uirri. Tá sí á ṫabairt a ṁeadcan féin ḋó do ḋoċtúir ar ḃí a déarfaḋ go leigeasfaḋ sé í, aċ bainfiḋ sé an ceann ḋe mara leiġeasfa."

Sin é an ċéad tuairisg a fuair Mac Rí na hÉireann ḋuiṫe ó ṫága sé an baile. Níor labair focal ag éisteaċt

120

leo. Ar maidin lá ar na bhárach bhuail sé bóthar. Bhí sé deireannach go maith tráthnóna nuair a tháinig sé go dtí teach an rí. Bhí na geataí dúnta

dul

agus ní raibh aon dul isteach ar go maidin. D'fhiafraigh an geatóir de cé raibh sé a' dul.

"Dochtúir mé," ar seisean, "chuala mé go raibh banríoghan óg go dona ag an rí. Tá sí go dona ar fad nó tá mé i ndon a leigheas."

"Suidh anuas annseo," ar fear an gheata, "7 fan liom-sa go maidin."

Nuair a d'éirigh an rí ar maidin d'innis mac Rí na hÉireann dó cé raibh sé a' dul. "Well, tá fios agat brígh mo sgéil," ar an rí, "mara bhfuil tú i ndon í a leigheas?"

"Tá fios," ar seisean, "ach gheobhfidh mé cead í a feiceáil."

"Gheobhair, gan dabht," ar an rí.

change for better

aṫru beiṫ
(aṫḃu)

Léiġeaḋ suas leis a' stompa é go dtí
í. D'ordaiġ sé na searḃóntaí ar fad
ar a' stompa. Ḃí sí ċóṁ céillíḋe
sgaiḋtaraċ is ḃí sí oiḋċe nó lá riaṁ.
"Well, anois," adeir sé léi, "má tá tú réiḋ
ar ḃeiṫ comrpáiste leis a' gcapall
níl aon ġnó agam imṫeaċt, aċ maḋa
ḃfuil, imṫeóċamaoid uaiḋ. Gaḃfaiḋ mise
amaċ anois go ~~ḃfagc~~ mé a ḃfuil
fuaḋ ar ḃuiḋe ar a gcapall 7 tiocfaiḋ
mé isteaċ suas arís le sgéala"
Ṫáiniġ sé amaċ ar a' stompa 7
casaḋ an rí ḋó. D'fiafruiġ an rí
ḋe céard ḋéanfaḋ sé léi.
"Tá mé ~~deaṁḃtha~~ [go leiġeasfaiḋ mé í], aċ is maiṫ liom
an capall a raiḃ sí a marcaiḋeaċt
air aiṫeaċcáil sul a ndéanaiḋ mé
níos mó léi!" adeir mac Rí na hÉireann.
"Geoḃaiḋ tú sin," adeir an rí.
Fuaiḋ mac Rí na hÉireann suas
go dtí an capall. Ḃí an capall ċóṁ

maiṫ a ḃí sé an lá a sgar sé léi.

Ċuaiḋ Mac Rí na hÉireann isteaċ ag an mbainríoġain óg arís

“Tá an capall ċoṁ maiṫ agus ḃí sí ariaṁ,” adeir sé, “ḃuḋóċa mura culaiḋ éadaiġ anois duit nuair a ġaḃfas mé síos agus nuair a ḃéas tú réiḋ glanta agus an ċulaiḋ éadaiġ ort ḃeiḋ an dinnéar réiḋ. Suiḋfimid ar fad ag an mbord i gcuideaċt. Nuair a ḃéas muid a' caiṫeaṁ an dinnéir ḋéarfaiḋ mise leis an rí naċ ḃfuil tú sásta glanta fós ar an rud a ḃí a'

gul gul duit. Déarfaiḋ mé leis cuireaḋ a ċur ar a ċuid saiġdiúir, mé féin agus an capall a ṫaḃairt leota go dtí an sroṫa a ḃfuaireadar mé. B'ḟéidir go ndeicóċamuist annsin.”

Nuair a ṫáinig sé anuas ar an seompa ḋeaḟruiġ an rí ḋí “Céard do ṁeas tusa?”.

123

"Tá sí ċoṁ maiṫ agus bíġ sí oíḋċe nó lá
againn," arsa Mac Rí na hÉireann. "Tá
a ciall agus a réasún aice. Fág ṁise
culaiḋ éadaiġ ċoṁ maiṫ agus atá in
do ṫeaċ. Nuair a ḃéas sí níos glanna
béiḋ sí indon suiḋe ag an mbord
i gcoṁnaiḋe linn."

Nuair a bí sin déanta ṫáinig sí
amaċ. Ċuir sí láṁ le Rí an Domain Ṫoir.
Glac sí an buideaċas leis faoi'n méid
a rinne sé ḋi.

Ní raiḃ fios ag Rí an Domain
Ṫoir céard a déanfaḋ sé léiṫi bí sí
ċoṁ sḃóisteamail ⁊ a ḃí leiġeasta

"Tá faitċíos orm," adeir Mac Rí
na hÉireann, "nár ḃfuil sí sláin
ceart fós."

"Céard tá anois ort?" arsa Rí an
Domain Ṫoir

"Caiṫfiḋ tú cuireaḋ a ċur
ar do ċuid ṡaiġdiúr, iad féin agus do

cuid capall agus í a ḟáġáil san áit
céadna an lá a fuaireadar sa bpáirc
í."

"Níl ḟios againn nach raib bleaġán
draoiḋeaċta ag an sean-ḟear sin," adeir
geirisí mac rí na hÉireann. "Má bí geirisí
air amaċ é."

Ċuir sé an cuireaḋ amaċ agus
ṫáinig na saiġdiúir ṫugadar leota
an capall ⁊ an ḃainríoġan óg. Bí
mac Rí na hÉireann ⁊ an rí ina
gcomhdáil leota go ndeaċa siad ar
an sporta a ḃfuaireadar í.

"Seo é an sporta," adeir an t-oifigeach
"a ḃfuaireamar í ina seasamh, í féin
agus an sean-ḟear."

"Anois," adeir mac Rí na hÉireann,
"déanaigí fáinne ṫart timċeall, bogaḋ
acra uaim-se amaċ. Seas féin istig
ina láir," adeir sé le rí an domhain ṫair.
"Tá focla áim-sa le ráḋ leis an sgeiċín

125

nár ṁaiṫ liom aon nduine a ḃeiṫ ag éisteaċt liom!"

Nuair a fuair sé imiġṫe cad fuaiġ sé á marcaiḋeaċt ar a ċapall. Ċuaiḋ an ḃanríoġan óg ar a ċúla. Ṫug sé aġaiḋ an ċapaill ar an mbaile. Ḋiṁiġ sé as ceann an ṫí agus as ceann a ċuid saiġdiúir ~~agus~~ gan fios cé ndeaċaiḋ sé. D'fág sé annsin iad. Ṫáinig sé abaile go hÉirinn go dtí na daoine ~~é~~ féin agus a ḃanríoġan 7 fáilte mór a ḃí roiṁe.

Samain 13. 11. 1933

Léiġ an scéalaiḋe an capall draoiḋeaċta i leabar Béarla a ḃí ag a ṡeanaṫair.

le sgrúdadh

Ingean Rí na Gréige

✓ Madadh Dubh na Coille Fiadháine

Tá léim an Domhain

An sagart paróiste ⁊ an deirbhsiúr

Sgéalta na hAirbe

✓ na Trí léine don ceannabhán bán

✓ Seáin a' Droma <u>na mairbh dá ndéanamh beo</u>

an Figeadóir . a chapall ⁊ a mhadadh ⁊ an rí

ba mhaith leis beo é.

✓ an eala bán

✓ Tobar na súl, i mbaile an Tobair, Dabhach

✓ Mac Lorgaire an Chladaigh Dhuibh

Mac Diarmada mac Rí na Tíre Thoir

Dá fiche Robalaidhe

(Tá an sgéal seo <u>na mairbh dá ndéanamh beo</u>)

níl fios aige cé d'inis

Trí léine don ceannabhán bána.

Bhí Rí in Éirinn fadó. Cailleadh a bhean. Bhí triúr mac ⁊ ingean aige. Ba mhaith leis pósadh arís. Chuaidh sé ⁊ rinne sé naimhin talmhana faoi thalamh. Chuir sé a thriúr mac ann. D'fhág sé an ingean ag an teach. Bhí sé á cheapadh pé bean a phósfadh sé nach mbeadh aon locht aice ar an ingean. An bhainríoghan a bhí pósta i sgoraich aige bhí sí an-mhaith do na buachaillí. Cuireadh sí an oiread seo bheadhadh amach chuile trathnóna chuca. Pós sé an bhean seo eile arís. Lá dá ndeachaidh sí amach ag dul dí féin ar an gcapall bhí sí á dul thar theach sean-chailleach ceard. Sgior an capall agus leagadh í. "Dia agus do leagan leat", arsa an tseanbhean, "nár thuige seo fear aimh mé ná leagfá agus."

Ní deachaidh sí ach fillidh abhaile. Tá ar n-a bhárach chuaidh sí an bealach céadna. D'éirigh dí an rud céadna leagadh agus í. An gheimhreadh lá chuaidh sí an bóthar

céadna agus leagadh an tráthnóna nuair í. agus
bhí an bheannacht céadna i gcónaí ag
cailleach na gcearc. Nuair a d'éirigh sí d'fhiafraigh
sí de chailleach na gcearc goidé an t-údar a
bhí aici a bheith ag eascaine uirthi

Dá mba mhaith é mo mhac saoiseir, adeir
an chailleach ba mhaith é mo scéal

Mac saoiseir ar bith a iarrfas sí adeir
an bhanríoghan. Innsidh mise duit é.

Tá mo chaipín cluasach da mhír, ar feadh
im na seacht mbliana 7 olann na seacht
mbliana.

Geobhaidh sí sin má's fiú é do scéal,
adeir an bhanríoghan

An bhanríoghan a bhí pósta-sa ag an rí
roimhe níl aon seachtain go dtí an lá a
cailleadh í nach gcuireadh sí ualach ime
amach ag na boicht.

Agus céad nach bhfuil mise dá cur
chuca ar an mbealach céadna ar an
bhanríoghan

Níl, ach an ċailleaċ. An rud is ceart duit-se ċur ċugainn-ne, ag triall mac an rí tá sé a ġul

Ní raiḃ fios againn-sa go raiḃ aon ṁac ag an rí adeir an ḃanríoġan, agus níor innis sé dom é.

Tá siad i n-uaiṁaraiḃ ṫalṁan, adeir an ċailleaċ, agus an ḃeaṫa is ceart duit-se a ḟáġail is fadtar atá dá ḟáġail.

Cé ċaoi ḃfuiġiḋ mé amaċ iad? adeir an ḃanríoġan

Tabair leat ceirtlín d'en ṡnáiṫe síoda adeir an ċailleaċ. Níl aon lá naċ d'téiġeann an ḃreiṫiúṁ ar ċuairt aca, greamuiġ an snáiṫe síoda dá ċuid éadaiġ. Nuair a ḃéas sí sgaṫaim gníṁiġe leat duit. Bí a' ~~to~~ċardúġ an snáiṫe agus treiḃraiḋ an snáiṫe isteaċ aca ṡí.

Ṫairiġ an ḃanríoġan abaile agus rinne sí sin. Tug sí úbla d'oiḋ breiṫiúṁ agus níor ~~ḃí~~ an ḃreiṫiúṁ aon

blas beaṫaḋ ariaṁ nár ṫaitin sí leis na
dreaṫáraċa cuṡda ḋá. Ḃí sí ina h-úball
anḃreaġ. Ḋruiḋ an ḋreiġiúir agus ċuaiḋ
sí ar cuairt ag na dreaṫáraċa agus ċuġ
sí an t-úball ċuca, ṫarraing sí amaċ
an t-úball agus ḋúḃairt sí leoṫa gurb é
úball a ċuġ sí ċuca le n-iṫ.

Cé ċuġ ḋuit é a ḋreiġiúir? adeir an
dreaṫáir is sine.

Ċuġ mo leas-ṁáṫair, adeir sí

Tá mé i ḃfaitċíos, ar seisean, naċ úball
maiṫ é

Á níl blas doċair ann, adeir an ḋreiġiúir,
íosfaimid é.

Fóilliḋ orai(b) anois, adeir an dreaṫáir
is sine, ḋéanfaiḋ mise ceiṫre leiṫ ḋen
úball. Ġearrfaiḋ mise mo leaṫ féin
don ġadáiriṫ atá liom agus muna
nḋéanfaiḋ sé tada ar an ngadáiriṫ ní
ḋéanfaiḋ sé tada orai(b)se. Ní ċuirfe
ḃí sé síos ag an ngadairiṫ ná ḃí sé

maraḃ Seáġan a ḃí ann uḃall roiṁe.

Ní stad go dtáinig an leas-ṁáṫair ċuca arís. Buail sí buille dá slaitín draoiḋeaċta ar an gcrúb agus rinne sí trí coinnleoir díoḃ. Ċroċ an dreisiúr léi na trí coinnleoir agus leag sí ar an dreisiúr iad nuair a ṫáinig sí aḃaile. Sé an céad obair a ḋéanaḋ sí ċuile lá nuair a d'éirigeaḋ sí na coinnleoirí a ṫaḃairt anuas agus iad a sgrúbaḋ agus a nglanaḋ agus a leagan ina náit féin arís.

Cuirfiḋ mise ar d'aiṫne iad, adeir an leas-ṁáṫair, a bualaḋ buille dá slaitín draoiḋeaċta orra agus a ndéanaṁ trí ḟód móna díoḃ. Ċaiṫ sí arís imborca na móna iad. Ċaiṫ luaiṫ 7 ċaiṫ suas an dreisiúr orra agus ċaiṫ sí ina ngarraiḋín iad.

Is é a ċaidhfin ṁaiṫ, adeir an bainríoġan. Cuirfiḋ mise ar d'aiṫne iad a bualaḋ buille dá slaitín draoiḋeaċta orra agus a ndéanaṁ trí bréacáin díoḃ.

D'imigh siad san aer agus gach aon sgread aca. D'imigh an dreoilín ina ndiaidh nó go dtáinig an oíche uirthe. Lá ar n-a bhárach ní aithneochadh sí iad thar préacháin ar bith eile. Bhí sí ag imtheacht ar a stóp ó áit go háit gur casadh isteach ar deireadh i gcoirnéal coille í. Fuair sí bráca beag i gcoirnéal na coille agus chuaidh sí isteach ann. Bhí teine bheag ann agus bhí bróga coise iuga golúid. Thosaigh sí a fuirseadh an bhrogna agus dhá chaitheadh ar an teine dhá tiormughadh féin. Ní i bhfad gur airigh sí torann mór á thigheacht. Sganruigh sí agus chuaidh sí isteach faoi'n mbrogna i bhfolach. Tháinig ~~an~~ na trí ~~—~~ préacháin isteach agus rinne siad teinidh tear dhíobhtha féin. Bhídís ina bhfir san oíche agus ina bpréacháin sa lá. "Aithnighim lorg láimhe mo dheirfiúr ar an mbrogna" ars an préachán is sine.

Nuair a chuala sí sin d'éirigh sí chuca. Bhí an fáilte aca féin roimh a chéile. Nuair a chaitheadar tamaillín ag caint

ló dalbaighe láidir na fir [illegible] an indeall.

dúbhairt an dreóilín leofa dul a chodladh

bun Tá sé gcuid éadaigh sgriosta i dtoiche ar siad agus béidh siad áimsir ar maidin gan dhaobh ar siad

Chuadar a chodladh annsin 7 leagadar uatha a gcuid éadaigh. Chaith siad a leagadh a gcuid éadaigh. Ní raibh aon tsolas acu ach léir mar bhí sí a chaitheamh tsoighin gan brógna ar an teine a dhéanamh solus dóibh. Nuair a thánagadar isteach san oidhche agus connacadar an dreóilín bhí an obair ghlanadar gan fhios ar an ár ar chaitheadar an bhrachaí bhrocaideacha ar barr na brógna bhí ~~[illegible]~~ siad ag coinneáil beagán brógna ag déanamh solais. Nuair a chaith sí síos ceann den brógna chaith sí síos an bhrachaí bhrocaideacha leofa agus dóigh sí í. An pléasgadh a bhí ar an mbrachaí bhrocaideacha dhúisigh sé na dreachtaracha. D'éirigh siad 7 buail siad a chéile mbeadh faoi chéile ag gol agus a' tsgreadach

133

D'fhreagair an [illegible] [illegible] [illegible] is t-ughdar caointe a bhí aca.

Ó tá, a [illegible], ar seisean, ach níl aon [illegible] d'airm orra-sa mar féin i gcoinnibh — tá an [illegible] [illegible] a bhí d'airm dóibh — nár [illegible] [illegible] go raibh sí ar an [illegible]. Anois níl [illegible] [illegible] [illegible] ón [illegible] go brách.

Nuair a chuala an [illegible] ó sin [illegible] sí a [illegible] is a chomhrá, ag [illegible] na [illegible] tá [illegible] [illegible] mar a bhí [illegible] aige. [illegible] ag [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] ach ní raibh aon mhaith ann.

Anois adeir sí "a bhfuil aon níos faoin domhan inniu indon sin a thógáil [illegible]" "Níl aon níos faoin domhan indon mar a thógáil [illegible] mara [illegible] beo a [illegible] [illegible] le [illegible] na ceannatáisí [illegible] a [illegible] agus a [illegible] agus ~~[illegible]~~ [illegible]: agus gan aon focal [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible], agus [illegible] a [illegible] [illegible] 'sa lá agus bliain, agus sin mar nach féidir a [illegible]," ar seisean

ḋfaga siad féin agus beannaċt uaċa ar maidin 7 d'imiġ
siad ó ċéile brónaċ go leor. Fuaiḋ sise amaċ 7
ċosnuiġ sí ag baint na gceannabán bán. Bí
sí ag cardáil is a sníoṁ léiṫi gan aon
blas bíḋ aċ toraiḋ na gcrann guirme an
tsnáṫáin. Bí duine uasal óg san áit agus níl
lá ar bioċ naċ mbíoḋ sé a foġlaimeaċt sa gcoill.
Lá dá raiḃ sé ann ċonnaic sé an bean
óg suiḋ sa mbráċa a sníoṁ agus ag cárdáil
Cuaiḋ sé suas 7 labair sé léiṫi. Ġnís sé ar aon
focal cainnte a baint aiṫi. Bí éanlaiṫ aige marb

mo ċráḋ ḋé mara mbé an gnaoi ~~[illegible]~~ [illegible]
ná usga ar fairrge, 7 fágáil a raiḃ d'éanlaiṫ
aige aice le n-iṫe ḋuiṫe féin

Níl lá ar bioċ naċ dteagaḋ sé ar cuairt
aice agus naċ bfágaḋ sé a diol féin d'éanlaiṫ
aice i gcoimnaiḋe dá coinneáil beo

Mo ċráḋ ḋe ar fairrge mara bpósfa mé ċuí
pósfaḋ sé í. Faoi ceann trí ráiṫe rugaḋ
mac óg ḋuiṫe. Rinne sé clabán don
páiste ḋuiṫe le n-a leagan le n-a taoiḃ ó

bhí sí ag obair. Ní raibh aoinduine ag é na hiníon
aici é. Rinne sí iongnadh mór fóghaileoiraidhe
a bhí chomh maith leis gcé'n t-úghdar nach
mbeadh sé a tabhairt na n-eanlaighe abhaile
Cuile mar bhí sé ann a caitheadh.
fuair sí go dtí na seanfhear glic 7
d'inis sí dó nach bhfuair sí éan nó gurbh fheadh
ó na mac leis an fad go ciain agus cé'n
t-úghdar a bhí leis.

Tá úghdar maith leis ar an seanfhear
glic tá sé dhá dtabhairt chuig í na
béan phósta

Cé'n chaoi a bhfuigheadh mise amach sin, adeir
sise

Abair leis nuair a thiocfaidh sé abhaile
anocht gur mór an náire dhó nach ngabhfaidh
ar cuairt ag breathnughadh a athair atá ar
leabaidh an bháis nuair atá ghá gcaitheann é

Dubhairt sí é sin leis

Mo ghrádh thú ar an mac nach bhí fios
a' ... é sin, ach gabhfaidh mé ar cuairt

aṫe imbárac.

Dubairt an seanfear le léi a dul ag an gcoill nuair a béad an mac imirighthe agus go bhfuigeadh sí a bean 7 inghéana uile na gcoille. Cuaid sí isteach na coille agus tháinig sí isteach ag bean an mic. Labair sí léi 7 ní bfuair sí aon freagra.

Mara bfreagraid tú mé ar an bainríoghan ghoidfidh mé do leanb uait.

Níor labair sí.

Thug sí léi an malrach 7 leag sí ar an talamh é.

Mara labhruighean tú liom 7 innseacht dom cé hí, sgriosfaid mé ó ċéile an naoidheanán ar an b

Níor labair an bean aon focal.

Ní ḋearna an bainríoghan aċ cos a leagan ar cos an naoidheanáin, rug sí ar an gcos eile 7 sgróbh sí ó céile é 7 d'fhága sí ansin ag an máthair é. "Cuirfid mise ráċtaí ort go labhróċaidh tú" arsan bainríoghan

ḋúisiġ sí ⁊ ḋ'fága sí annsin í. D'ḟúig an bean óg ⁊ ruġ sí ar an naoiḋeanán. Ċuir sí isteaċ i bpóca ḃalaiġ é ⁊ leag sí isteaċ sa gcleaḃán é. Ṫáinig aon ḋeor aniar faoi n-a súil. Ṫóg sí amaċ an naipicín póca agus ṫriomuiġ sí é. Nuair a ṫáinig an ḃainríoġan abaile go dtí an mac

"Is aisteaċ an sórt páiste a rinne tusa a ṁic," adar sí. "Bean ar ḃí a ṗóg ná naċ laḃróċaiḋ focal cainnte leat agus a ṁárḃuiġ do ṁac ⁊ a stróic ó ċéile é.

Más ḃéiṫ sin a ṁáṫair ṫuḃrais ... anḃás duit féin."

Nuair a ḋeiriġ sé ar maidin níor ṡeol sé go ndeaċaiḋ sé ag an gcoill. Ċuaiḋ sé anonn go dtí an cleaḃán. D'ḟaḃ sé ar an malraċ.

Cén ciall duit mo ṁalraċ a ṁarḃuiġ ar ḟeasgan.

Níor laḃair sí.

Siuḃail leat amaċ ar ḟeasgan,

tuibreaċ mise báṡ i n-Aonaċ ná sin dom féin

D'éirig sí 'na seasaṁ ⁊ ġlac sí léi a cuid ceannabán bána. Fuaiḋ sí anonn ag an gclaḃaċ ⁊ rug sí ar an ~~gálaċ~~ naoiḋeanán agus ċaiṫ sí 'na baclainn é. Siubail sí leis go dtáinig sí go dtí teaċ a máṫar. Ċuir sí isteaċ i seomra dorċa í.

Fan annsin anois, ar sise, go mbéiḋ mise réiḋ.

Ċuir sí gairm sgoile amaċ i gceann na mná móra go raiḃ tórraṁ inḋé mórán daoine agus ḃí muinntir an oileáin ar fad gearr le béiḋ ag déanaṁ ar an tsean-teaċ agus ar an mbean óg dá ḃfuil a tóga ionnti. Nuair a ḃí an tórraṁ fadḃríḋ

Ġaḃ amaċ annso anois ar sise.

Fuaiḋ sí amaċ ⁊ rug sí léi a cuid leinṫeaċa faoi na h-eargall agus an naoiḋeanán 'na baclainn. Ċuireaḋ suas ar ḃarr na teineaḋ í. Ḃí sí 'na

139

guidheann ar an móin 7 ní ċosfaḋ an ṁóin
aon pinne ċíoḋ bí sí á fuaġáil léi
agus níor ḃfaḋ go raiḃ ceann de
na léinteacha críochnuiġthe aice. Ċóir
leath 7 bí ċáiniġ friceáil go dtí
Tarraing sí ar aon chuid an léine. Rinne
sí fear an bhréag. Críochnuiġ sí na trí
léine agus ċáiniġ an [illegible] friceáil
aice.

Céard a ṫug anseo ṫú? adeir an
friceáil le sine

Ṫug [illegible] ar ais le mé a ḃrionnú agus
a dóġaḋ.

An té a ṫug an tsolḟuin orra-sa
caithfiḋ sé féin a ġoid 's a n-áit

D' aḋreaċáin ar ais, ná [illegible]
ní hé [illegible] ní ḃeaḋ [illegible] anseo
[illegible] maraiḃ beaḋ in fear [illegible]. Bí
a [illegible] bréag [illegible] ċoimiġ [illegible]
á [illegible] na gceannabáin [illegible] nó
go [illegible] mé na trí léine [illegible]

agus ní ḟanfaḋ sé sin liom-sa nuair
a ṁáṫair ⁊ sé a ṁarḃuiġ mo naoiḋeanaḋ
nuair nár ṫabróċainn béile, nuair nár
[illegible] cé mé

Ní ḃíoḋ sin ar an ḟear óg mo ṁáṫair
ní ṁoinnḃaċ ac ó ċárla ġurb í anois
caiṫfiḋ sé féin a ḋul sa ċeinṫ.
Rugadar ar an ṁáṫair ⁊ ċaiṫeadar
isteaċ i lár na teineaḋ í, gur ḃuiġileadar
í gur ḋóġadar í

Ceard sin 100 narrṫán, ar an ḋreaċtóir
Tá mo naoiḋeanaḋ, ar sise
Spaġáin dom é ar seisean.
Ní ḋearna sé aċ a láiṁ a ċuir
san naoiḋeanaḋ ⁊ rinne sé ċóm slán ⁊
ċóm follán is ḃí sé riaṁ é. Bí leaġúil
caithe aige.

Caoin ní ḋeaċ adreiġiún ar seisean
Cá ḃfuil an t-aḋḋaċ ar ṫreoṁuiġ ní ar
ḋeaċ sin a ċaoin ní.

Tá sé agam anseo, ar sise

ṫabair dom an naprún ar leiṫ.

D'ḟógair sé an naprún ⁊ ḃí an
ṫúil ṡíos ann, fuil an naoiḋeanáin.

Ní dearna sé aċ an tsúil a leogan
uaiḋ i gclaigeann an naoiḋeanáin agus
ḃí sé ċoṁ maiṫ ⁊ ḃí sé aon lá ariaṁ.
D'ḟágadar an dreasúir amuiġ le n-a ḟeur
Ṫáiniġ siad abaile go dtí tiġ an aṫar,
Ċuireadar gairm sgoile amaċ ag glaoḋaċ móra
níos go n-déarna siad teine ċnáṁ. Ruġadar
ar an Ċeap-uisgeáir ⁊ gur éalaiġeadar
uaiḋ sa teine ⁊ gur ḃruiġeaḋ ⁊ gur
loisgeaḋ é. Nuair a ḃí sin déanta
ċuireadar síos an ċoire ⁊ d'ólaidís
tae ⁊ ṁara riaṁ riaḋtiṁ go maiṫ
tá súil le Dia agam go mbeiḋ mise-se.

Tobar na Súl

Tá Tobar na Súl 7 Tobar Muire ann i mbaile an Tobair i nDubhaċta. Bhí Tobar Muire ann ó ṅádúir

Fear as Ceann Tuair Lorcán Mór a rugaḋ 'na ḋall nuair a bhí sé suas 'na ḟear óg ċaiṫ sé i mbrongloraí ~~mbrónṫéaċtaí~~ dhó dhá dtéigheaḋ sé go Dubhaċta go baile an Tobair go raibh sgéalaí ag fáil 's cionn Tobar Muire dá dtéigheaḋ sé a' cartaḋ faoi bhun na sgeiche go cáideoċ leac dhó an leac a ṫógáil 7 go mbeaḋ an tobar ann 7 go bhfuigheaḋ sé a radharc. D'imiġ sé lá ar n-a ḃárać 7 fear muinntearaibh leis ag cur tuairisg baile an tobair. Níor stop sé go ndeaċaiḋ sé síos go Contae Muiġeo go dtí baile a dtugann siad baile an Tobair air. Tóruiġ sé ag cur tuairisg Tobar Muire. Dubhraḋ leis nać raibh aon Tobar Muire ann 7 nać raibh ariamh Tobar